

Barns Bostad Först

En forskningsrapport om erfarenheterna av ett års arbete

Martin Grander

Barns Bostad Först

En forskningsrapport om erfarenheterna av ett års arbete

Martin Grander

Malmö universitet

2024-10-16

INNEHÅLL

1. INTRODUKTION	6
1.1. Följeforskning av Barns Bostad Först	7
Forskningens syfte och frågeställningar.....	8
Rapportens disposition	8
2. KONTEXTUALISERING: DEN SVENSKA MODELLEN, HEMLÖSHET OCH BARN BOSTAD FÖRST	9
2.1. Den svenska modellen för bostadsförsörjning.....	9
En generell politik med selektiva inslag	9
2.2. Hemlöshet i Sverige	10
2.3. Bostad Först och Barns Bostad Först	13
3. GENOMFÖRANDE	17
4. RESULTAT	19
4.1. Barnfamiljerna	19
Om familjerna och deras tidigare bostadssituationer	19
Frustration över bostadsmarknadens trösklar.....	21
Ingången till bostadsmarknaden via Barns Bostad Först	22
En egen bostad innebär att livet blir enklare och ökar känslan av egenmakt	24
Egen bostad ger framtidstro	26
Stödet från Rädda Barnen och Skåne Stadsmission är en trygghet	27
4.2. Fastighetsägarna.....	28
Om de strukturella problemen på fastighetsmarknaden	28
Ingången i Barns Bostad Först.....	30
Förstahandskontrakt eller andrahandskontrakt?.....	31
Organisationerna, urvalet och matchningen – en trygghet för företagen	32
Matchningsparadoxer	33
Hur har det gått?.....	34
Framtiden	35
Strukturella förändringar?	36
4.3. Rädda Barnen och Skåne Stadsmission	38
Ingången i Barns Bostad Först.....	39
Urval och matchning.....	40
Hur har det gått?.....	41
Det sociala stödet	42
Framtiden	42
5. SAMMANFATTANDE SLUTSATSER	47
1. Barns Bostad Först visar på mycket goda resultat för de deltagande familjerna	47
2. Familjerna i Barns Bostad Först är som vilka familjer som helst	48
3. Möjligheterna för skalbarheten är villkorade	49
4. Barns Bostad Först har inte förändrat några strukturer	50
5. Barns Bostad Först visar på bristerna och möjligheterna i den bostadspolitiska modellen.....	50

6. SLUTORD	52
REFERENSER.....	54

1. Introduktion

Barns Bostad Först är en modell som syftar till att underlätta för hemlösa barnfamiljer som lever i så kallad strukturell hemlöshet att få tillgång till en stabil och långsiktig boendesituation och en hållbar försörjning. Verksamheten drivs av de idéburna organisationerna Skåne Stadsmission och Rädda Barnen i samverkan med fastighetsföretag i Malmö och Helsingborg med stöd från flera andra aktörer.

Barnfamiljer som medverkar i Barns Bostad Först erhåller en hyresrätt, primärt ett förstahandskontrakt, som förutom ett långsiktigt tak över huvudet möjliggör att barnen i familjerna kan upprätthålla sin skolgång, sina sociala nätverk och få en meningsfull fritid. Föräldrarna får av deltagande organisationer – Skåne Stadsmission och Rädda Barnen – ett anpassat och flexibelt stöd som dels är kopplat till boendet, men som framför allt syftar till att föräldrarna ska kunna uppnå en långsiktig självförsörjning. Stödet i form av en stadigvarande bostad kombineras på så vis med individuellt flexibelt stöd av en vägledare utifrån varje familjs behov, där barnet står i centrum. Vägledaren fungerar också som brygga mellan hyresvärd och hyresgäst. Barns Bostad Först inspireras av element från den internationellt prövade metoden Bostad Först, utgår från barnkonventionen och ska bidra till de globala målen i Agenda 2030 (Rädda Barnen & Sveriges Stadsmissioner, 2022).

Modellen Barns Bostad Först togs fram under 2022 och 2023 som en vidareutveckling och implementering av en ursprunglig modell som utarbetades inom ramen för ett Vinnova-finansierat samverkans- och innovationsprojekt under 2019–2020, ett samarbete mellan AFRY, Malmö universitet, Skåne Stadsmission och Rädda Barnen.

Utgångspunkten för Barns Bostad Först är att individer och familjer utan annan problematik än en begränsad ekonomi i allt större utsträckning drabbas av hemlöshet – så kallad *strukturell hemlöshet* (Socialstyrelsen, 2023). Sådan hemlöshet – eller problematik att erhålla och behålla en stadigvarande och adekvat bostad – sätts ofta i kontrast till *social hemlöshet*, som ofta används för att beteckna hemlöshet som är betingad av vad socialtjänsterna benämner som ”sammansatt social problematik”, vilket kan vara missbruk, psykisk ohälsa eller annan relaterad problematik.

Vanligtvis är individer som betecknas som socialt hemlösa berättigade till hjälp från kommunernas socialtjänster eller boendeenheter för att få en andrahandslägenhet inom ramen för det som Boverket kallar den sekundära bostadsmarknaden, eller i vardagligt tal ”sociala” eller ”kommunala” kontrakt. (Boverket, 2014). Även om gränsdragningarna mellan dessa kategoriseringar är problematiska och kategorierna av hemlöshet ofta skiftar över tid och överlappar varandra (se t. ex Sahlin, 2020; Samzelius, 2022; Sandberg & Listerborn, 2023) har kategoriseringarna alltså ofta blivit styrande för hur socialtjänsten fördelar boendelösningar till utsatta individer enligt socialtjänstlagen. Kategorierna har också kommit att utgöra en hegemonisk diskurs i diskussionen om utestängning från den svenska bostadsmarknaden. Litteraturen belyser exempelvis strukturell hemlöshet som en ”blind fläck” i svensk bostadsförsörjning (Bengtsson & Grander, 2023a), en grupp av hemlösa som kanske alltid har funnits (Nilsson, 2021) men som har ökat

under senare decennier i takt med att bostadsmarknaderna på många orter blir mer ansträngd och svårtillgänglig.

Oavsett anledning till hemlöshet eller prekära bostadsförhållanden – och hur grupperna som drabbas av hemlöshet kategoriseras – är konsekvenserna för barnfamiljer särskilt allvarliga utifrån ett barnperspektiv. Avsaknad av ett stadigvarande hem begränsar barns möjlighet till ett fullgott liv och kan minska möjligheterna till god hälsa och arbete i vuxen ålder (Björkhagen Turesson, 2019). Detta allvarliga samhällsproblem syftar modellen Barns Bostad Först till att motverka.

Modellen Barns Bostad Först, som alltså initialt utvecklades som del av ett Vinnovaprojekt 2019–2020, har vidareutvecklats och konkretiseras av Rädda Barnen och Skåne Stadsmission tillsammans, om än på något olika sätt. Skåne Stadsmission startade 2023 upp Barns Bostad Först som en verksamhet i liten skala i Malmö i samverkan med privata fastighetsägare. Fyra familjer fick i en första omgång ett förstahandskontrakt på en bostad genom verksamheten. På motsvarande vis började Rädda Barnen under 2023 implementera Barns Bostad Först i Malmö och Helsingborg. Gradvis har fler fastighetsägare anslutit sig och fler barnfamiljer har erbjudits bostad inom ramen för verksamheten. I dagsläget har Rädda Barnen och Skåne Stadsmission totalt 13 kontrakt i samarbete med nio fastighetsägare i Malmö och Helsingborg. På sikt har båda organisationerna ambitioner att utöka och skala upp modellen. Under 2025 planerar Rädda Barnen att starta upp verksamheten i Göteborg.

Metodiken i *Bostad Först* har varit viktig i utformningen av Barns Bostad Först. Bostad Först är en metod som innebär att personer i hemlöshet – samt i behov av omfattande stödinsatser – blir garanterade en bostad tillsammans med anpassade stödinsatser. Utgångspunkten är att ett stabilt boende skapar en grund för den personliga utvecklingen. Forskningen kring Bostad Först i Sverige (se t. ex. Knutagård & Kristiansen, 2013, 2018; Larsson, 2020) visar på mycket goda erfarenheter för deltagarna – en egen bostad gör det betydligt lättare att skapa en struktur i vardagen och komma tillrätta med andra problem i livet, inte minst missbruk. Tanken i modellen Barns Bostad Först har därför varit att föra över erfarenheter och framgångar från Bostad Först, men också liknande verksamheter, till en modell som riktar in sig på främst barnfamiljer, och som inte heller nödvändigtvis är i behov av socialtjänstens stöd.

Målet och syftet med Barns Bostad Först är därmed att fler barnfamiljer i Sverige som lever i strukturell hemlöshet ska få en stabil och långsiktig boendesituation och en hållbar försörjning. Målet är också att insatsen ska stärka deltagarnas egenmakt och självbestämmande.

1.1. Följeforskning av Barns Bostad Först

För att säkerställa fortgående dokumentation och analys av resultaten samt att modellen Barns Bostad Först utvärderas har följeforskning genomförts av Martin Grander, docent i urbana studier vid Malmö universitet, och föreståndare för forskningsmiljön Studier i boende och välfärd. Martin var en av personerna bakom det Vinnova-finansierade samverkansprojekt som lade grunden till Barns Bostad Först under 2019–2020.

Följeforskningen har medfinansierats av Länsstyrelsen Skåne under 2023 och 2024 inom ramen för myndighetens uppdrag i den nationella hemlöshetsstrategin.

Forskningens syfte och frågeställningar

Följeforskningen har syftat till att belysa verksamheten i Barns Bostad Först utifrån ett brukar-, fastighetsägar-, organisations- och modellperspektiv. De frågeställningar som har varit styrande för följeforskningen är följande:

- 1) Vilka är effekterna för deltagande barnfamiljerna i termer av egenmakt, position på bostadsmarknad och i övriga samhällsliga strukturer?
- 2) Vilka är effekterna för deltagande fastighetsägarna i termer av deras perspektiv på orsaker och konsekvenser av utestängning från bostadsmarknaden?
- 3) Vilka är effekterna för Skåne Stadsmission och Rädda Barnen?
- 4) Hur kan modellen förstås utifrån framgångskriterier, hinder och utvecklingsområden samt möjligheter att skala upp modellen och applicera/utveckla den i andra kontexter, exempelvis med andra aktörer?

Följeforskningen syftar till att bidra med kunskap kring ovanstående fyra frågeställningar, men också med perspektiv kring den samtida svenska bostadsförsörjningens karaktär och särskilt dess eventuella brister i förhållande till målgruppen strukturellt hemlösa barnfamiljer.

Denna rapport utgör en populärvetenskaplig sammanfattning av följeforskningen. Parallellt med rapporten skrivs en eller flera vetenskapliga artiklar som kommer att sändas till tidskrifter för vetenskaplig granskning under hösten 2024/våren 2025.

Rapportens disposition

Efter denna inledning görs en contextualisering, där frågan om hemlöshet och prekära bostadssituationer för barnfamiljer i Sverige sätts in i ett vetenskapligt och samhällsligt sammanhang. Därpå följer i kapitel 3 en kortare översikt av studiens genomförande. Kapitel 4 presenterar studiens resultat, uppdelat i perspektiven deltagande barnfamiljer, deltagande fastighetsägare och organisationerna Rädda Barnen och Skåne Stadsmission. I kapitel 5 summeras resultaten i form av fem slutsatser grundade i de perspektiv som ligger till grund för följeforskningen.

2. Kontextualisering: Den svenska modellen, hemlöshet och Barns Bostad Först

I detta kapitel läggs grunden för studien genom en kortare sammanfattning om forskningsläget kring den svenska modellen för bostadsförsörjning, den svenska hemlöshetens karaktär samt framväxten av modellen Barns Bostad Först och dess koppling till Bostad Först.

2.1. Den svenska modellen för bostadsförsörjning

Projektet Barns Bostad Först bör förstås i förhållande till den aktuella debatten om en ”social bostadspolitik”, det vill säga frågan om hur bostadspolitiken och bostadsförsörjningen tillgodoser behoven hos de hushåll som står längst ifrån den reguljära bostadsmarknaden (se t. ex. Bengtsson m.fl., 2022; Bengtsson & Grander, 2023a; Fastighetsägarna, 2018; Granath Hansson, 2020; Liberalerna, 2024; Nilsson, 2021; Socialdemokraterna, 2018).

Grundläggande för att förstå den svenska sociala bostadspolitiken är den klassiska distinktionen mellan *generell* och *selektiv* bostadspolitik (Bengtsson & Grander, 2023b). I den generella bostadspolitiken är grundprincipen att politiken inte delar upp befolkningen efter inkomst eller enligt andra kategoriseringar. Inte heller finns avskilda delmarknader för särskilda grupper, exempelvis låginkomsttagare. I de selektiva bostadspolitiska modellerna runt om i världen finns behovs- eller inkomstprövade särlosningar (ofta kallade ”sociala bostäder” eller ”social housing”) för personer med låga inkomster, en sektor som ofta är finansierad av offentliga medel och särskild från den ordinarie hyresmarknaden som drivs enligt marknadens principer (se t. ex. Bengtsson, 2017; Granath Hansson & Lundgren, 2019 för diskussion och definition av sociala bostäder).

I Sverige talar vi ofta om vår generella bostadspolitik och hur den i teorin setts som en garant för en jämlik bostadsförsörjning. Vi är tämligen unika med att ha en sådan bostadspolitik. Undantaget Danmark är Sverige idag det enda landet i Europa som har en generellt inriktad politik (Grander & Stephens, 2023). Den generella bostadspolitiken, med det kommunala bostadsförsörjningsansvaret, allmännyttan och det statliga bostadsbidraget som främsta medel, föddes efter andra världskriget som ett resultat av den bostadssociala utredningen 1933–1945. ”Goda bostäder för alla” har sedan dess varit det övergripande målet för den nationella bostadspolitiken och en central del av välfärdsbygget i stort, vilket därmed kopplar samman bostadspolitiken med de generella principerna i den socialdemokratiska välfärdsregimen (Bengtsson & Grander, 2023a; Blomqvist & Palme, 2020).

En generell politik med selektiva inslag

En av grundbultarna i den svenska generella bostadspolitiken har varit det kommunala ansvaret för implementeringen av den statliga bostadspolitiken. I detta har ett kommunalt bostadsförsörjningsansvar, ett kommunalt planmonopol och de allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolagen varit nycklar. Som namnet antyder skall de kommunala bostadsbolagen verka för allmän nytta genom att bidra med ”goda bostäder för alla”. Genom sin generella – allmännyttiga – karaktär har de ett annat syfte än de offentligt ägda bostäderna

i de flesta andra länder, där bostäderna oftast fördelas enligt inkomst eller behovsprövning – det vill säga behovsprövade kategoribostäder för de hushåll som har det sämst ställt.

Allmännyttan har emellertid aldrig haft som syfte att ensamt sörja för bostadsförsörjningen för de mest utsatta grupperna. Den generella bostadspolitiken i Sverige har alltid varit kompletterad med selektiva instrument (Grander, 2020). Den omfattande välfärdsstaten som utvecklades under efterkrigstiden byggde på flertalet selektiva stöd för att hushållen – även i dåliga tider – skulle kunna få en dräglig tillvaro och kunna få en adekvat bostad (Nilsson, 2022). Förutom det som idag kallas för ekonomiskt bistånd eller försörjningsstöd har bostadsbidraget – eller bostadstillägget för den äldre befolkningen – varit ett sådant selektivt stöd. Sedan 1970-talet har kommunerna också utvecklat vad Boverket kallar en sekundär bostadsmarknad, särskilda boendelösningar där kommunen – oftast genom socialtjänsten – hyr bostäder av allmännyttiga och privata fastighetsägare för uthyrning i andra hand till personer som inte kan etablera sig på bostadsmarknaden av sociala skäl – exempelvis missbruk eller vad som kallas ”sammansatt social problematik” (Boverket, 2014; Nilsson, 2021; Runquist, 2021; Socialstyrelsen, 2023). Ofta benämns dessa individer som alltså *socialt* hemlösa.

Sammantaget har tanken varit att dessa selektiva stöd kunna komplettera den generella bostadspolitiken. De som har det sämst ställt och med särskilda behov ska kunna få stöd av dessa selektiva inslag, medan övriga hushåll ska kunna klara sig på egna ben på bostadsmarknaden.

Historiken visar emellertid att den generella politiken, eller för den delen de kompletterande selektiva instrumenten, inte har hållit måttet och uppfyllt de högt ställda målsättningarna om ”goda bostäder för alla”. Även hushåll som inte har någon social problematik har hamnat utanför den ordinarie bostadsmarknaden. Inte minst har fastighetsföretagens uthyrningskrav, som ofta ställer krav på inkomst från förvärvsarbete (Grander & Sjöland Kozlovic, 2023) utgjort ett hinder. Det talas därför om en *strukturell* hemlöshet. En sådan hemlöshet ska idealtypiskt inte kunna existera i den svenska modellen som genom kombinationer av generell politik och selektiva stöd ska kunna efterfråga och få en bostad. Trots detta ser vi att fler och fler individer inte kommer in på bostadsmarknaden. På senare år har det särskilt uppmärksammats att barnfamiljer blivit mer drabbade av prekära boendesituationer och i värsta fall hemlöshet (se t. ex. Listerborn, 2018; Samzelius, 2017).

2.2. Hemlöshet i Sverige

Behovet av Barns Bostad Först kan ses ha uppstått som ett resultat av just detta dilemma. Hemlösheten, oavsett hur den definieras, är ett allvarligt samhällsproblem. Den internationella forskningen om hemlöshet är mångfacetterad och omfattande och kommer därför inte att utvecklas i föreliggande rapport. Men en utgångspunkt är Susanne Fitzpatrick's (2005) teoretiska modell där hemlöshet ses som ett samspel mellan riskfaktorer på fyra olika nivåer – strukturell, institutionell, relationell och individuell. Orsakerna till hemlöshet måste enligt Fitzpatrick därför sökas såväl i en allmän bostadsbrist, prisutvecklingen på ägda bostäder och trösklar till hyrda bostäder, som i inkomstklyftor, fattigdom och individuella livsstilsfaktorer.

Den svenska forskningen om hemlöshet är även den omfattande. Mycket av denna är framtagen vid Lunds universitet, till exempel av Ingrid Sahlin, Marcus Knutagård, Weddig Runquist och Arne Kristiansen (se t.ex. Knutagård & Kristiansen, 2018; Sahlin, 2020; Runqvist, 2021). Tove Samzelius (2017, 2020), verksam vid Malmö universitet och med ett förflutet inom Rädda Barnen, har särskilt belyst hemlöshet utifrån ett familjeperspektiv, med fokus på ensamstående mammor med barn.

Från myndighetshåll definierar Socialstyrelsen (2023) hemlöshet utifrån fyra olika situationer. Den vanligast förekommande är akut hemlöshet, som inbegriper personer som bor utomhus, i bilar och i trappuppgångar men också på härbärgen, i akutboende och skyddat boende – det vill säga den grupp som vi kanske vanligtvis tänker på när vi hör begreppet hemlös. En andra situation är institutionsboende, vilket innefattar exempelvis individer som är intagna på kriminalvårdsanstalt eller i ett stödboende och saknar en egen bostad att återvända till efter utskrivning. En tredje hemlöshetsituation gäller dem som bor i långsiktiga men temporära lösningar via socialtjänstens eller kommunens andrahandsuthyrning, det som kallas den sekundära bostadsmarknaden. Dessa hyreskontrakt saknar formellt besittningsskydd, och hyresgästen riskerar att utan särskilda skäl och med kort varsel förlora sin bostad. Socialstyrelsens kartläggningar av hemlöshet innefattar således även de som befinner sig inom den sekundära bostadsmarknaden, även om dessa ofta undantas när statistiken presenteras. Den fjärde situationen av hemlöshet omfattar dem som har ett eget ordnat kortsiktigt boende. Detta innefattar personer som tillfälligt bor hos familj, släktingar, vänner eller bekanta utan ett formellt kontrakt. Det kan också handla om individer som bor med ett tillfälligt andrahandskontrakt med en privatperson som förstahandshyresgäst. För att en person i denna situation ska räknas som hemlös i statistiken måste också en kontakt finnas med socialtjänsten där bostadssituationen lyfts fram som ett problem.

Enligt den senaste kartläggningen (Socialstyrelsen, 2023) uppgår hemlösheten i Sverige till 27 380 personer. Av dessa var mer än 4 400 vuxna personer (16 procent) i akut hemlöshet (situation ett), 2 700 personer (10 procent) bodde i boende med stöd, i HVB, på institution eller på anstalt i max 3 månader till utan bostad att flytta till (situation två) och drygt 3 200 personer (12 procent) bodde tillfälligt i eget ordnat boende hos privatpersoner (situation fyra). Till detta kommer nästan 16 900 vuxna personer som bor i kommunens andrahandslösningar (situation tre). Av de hemlösa i situation 1, 2 och 4 var 32 procent kvinnor, och andelen födda utomlands uppgick till 34 procent. Kartläggningen visar också att 2 984 personer i situation 1, 2 och 4 levde med barn under 18 år.

Kartläggningen påpekar att många av dem som är hemlösa har inte några andra problem än just att de saknar egen bostad. Bland män var missbruk den vanligaste orsaken till att de hamnat i sin nuvarande situation, medan den främsta anledningen bland kvinnor var att de av olika anledningar inte godkänkts som hyresgäster på den ordinarie bostadsmarknaden. Det är dessa olika anledningar till hemlöshet som har föranlett en uppdelning i flera kommuner i vad som kallas strukturell och social hemlöshet.

Med strukturellt hemlösa avses alltså personer som inte har några andra problem än att de behöver en bostad och som blivit hemlösa på grund av strukturella brister i bostads- och arbetsmarknaden. Socialt hemlösa

avser den grupp som också har andra behov och problem än avsaknad av bostad och för vilka dessa behov och problem också medför att de har svårt att skaffa sig en bostad. Indelningsgrunden kan som tidigare beskrivits vara problematisk, eftersom det är svårt att göra en tydlig gränsdragning mellan dessa två kategorier (se t. ex. Sahlin, 2020; Sandberg & Listerborn, 2023), men den är principiellt och administrativt viktig då den i kommunerna används för att definiera vilka grupper som kan komma i fråga för kommunens särskilda boendeinsatser enligt socialtjänstlagen (SoL), däribland bistånd till en lägenhet på den sekundära bostadsmarknaden. Malmö och Göteborg har till exempel sedan 2019 riktlinjer enligt vilka endast socialt hemlösa ska kunna komma i fråga för kommunens boendelösningar, medan strukturellt hemlösa förväntas kunna lösa sin boendesituation själva. Om en person vänder sig till socialtjänsten för hjälp och där kategoriseras som strukturellt hemlös, får hon eller han således inte tillgång till ett kommunalt andrahandskontrakt. Kommunen gör i stället en *nödprövning*, i vilken personen i fråga kan få akutboende under en vecka innan en ny prövning görs (Malmö stad 2019; Göteborgs stad, 2019).

Distinktionen mellan socialt och strukturellt hemlösa medför att det i praktiken framträder en grupp på bostadsmarknaden som riskerar att hamna i ett glapp mellan bostadspolitik och socialpolitik. Detta är vad Bengtsson och Grander (2023) kallar den svenska bostadsförsörjningens "blinda fläck", något som – i ljuset av den generella svenska bostadspolitikerna – rent av kan ses som en anomali (Bengtsson & Grander, 2023, s. 20).

Socialstyrelsens kartläggning visar alltså att en vanlig anledning till att individer hamnar i hemlöshet är att de inte godkänns på den ordinarie bostadsmarknaden, till exempel på grund av betalningsanmärkningar eller för låg inkomst för att klara bostadsföretagens inkomstkrav. Skilsmässa eller separation samt vräkning (exempelvis på grund av obetald hyra eller störningar) är andra vanligt förekommande orsaker till hemlösheten. Många av barnfamiljerna har därför vänt sig till kommunernas socialtjänst och därigenom fått mer eller mindre långsiktiga boendelösningar på den så kallat sekundära bostadsmarknaden. Detta alltså oavsett om det har funnits en social problematik eller inte och trots att det enligt den generella bostadspolitikens grundprinciper är hushåll som ska kunna klara sig själva på bostadsmarknaden. Cirka en tredjedel av alla hemlösa familjer har inte några behov utöver boendet, enligt Socialstyrelsen.

Socialstyrelsens kartläggning bygger på en mätmetod som långt ifrån fångar upp alla hemlösa. Mätmetoden har fått kritik från flera håll och Sveriges Stadsmissioner släppte 2024 sin hemlöshetsrapport med temat "Den dolda hemlösheten" (Sveriges Stadsmissioner, 2024) för att peka på just den stora mängd individer som lever i dold hemlöshet – en grupp som skulle kunna tillhöra målgruppen för Barns Bostad Först.

2.3. Bostad Först och Barns Bostad Först

Som namnet antyder har Barns Bostad Först har hämtat inspiration från Bostad Först (Housing First), som är en internationellt beprövad modell för att motverka och förebygga hemlöshet. Modellen har sitt ursprung i New York där den utformades av psykologen Sam Tsemberis i syfte att hjälpa hemlösa med missbruksproblem och psykisk ohälsa att komma ur hemlöshet (bostadforst.se). Målet med Bostad Först i Sverige är att en individ som befinner sig i svåra sociala problem (det vill säga det som Socialstyrelsen definierar som situation ett, akut hemlöshet) ska kunna erhålla en stadigvarande bostad och bo kvar i denna på samma villkor som andra hyresgäster. Utgångspunkten är att en stadigvarande bostad är en nyckel för att klara andra utmaningar i livet, och att bostaden inte ska vara villkorad efter huruvida en individ klarar att hålla sig drogfri eller uppfylla andra krav. Boendet som erhålls ska enligt modellen vara upplåten med ett förstahandskontrakt, men de flesta kommuner har gjort avsteg från detta och erbjuder ett villkorat andrahandsboende som med tiden kan gå över till ett förstahandskontrakt (bostadforst.se).

Boendet kombineras med frivilliga och individuellt anpassade stödinsatser. Ambitionen är på så sätt att få individen att finna fotfäste för att komma vidare i livet. Bostad Först grundas på åtta grundprinciper, bland annat att bostad är en mänsklig rättighet, att deltagaren har rätt till val och självbestämmande, att stödet riktas till återhämtning, är deltagarstyrt och flexibelt under den tid som deltagaren själv vill och behöver.

Bostad Först utgår alltså från principen att bostaden är en mänsklig rättighet och ett basalt behov hos alla individer, och att detta basala behov ska tillhandahållas oberoende av andra insatser riktade mot individen. Det ställs därför inga krav från Bostad Först på att man exempelvis ska vara fri från droger för att behålla hyreskontraktet. Förutom ett stadigvarande boende är det sociala stödet från Bostad Först alltså centralt. Stödet från Bostad Först är anpassat till individens behov och bygger på individens mål och framtidsplaner. Att involvera individen är också något som ses som centralt i Bostad Först.

Tidigare studier av Bostad Först i Sverige pekar på att en hållbar boendesituation får effekter på de boendes livssituation och livskvalitet (Knutagård & Kristiansen, 2018; Larsson, 2020; Lindfors, 2011; Uhnoo, 2019). Det handlar om övergripande förbättringar i välbefinnande och den allmänna livssituationen, och specifikt påverkas ekonomi, sociala relationer och livskvalitet. Resultaten pekar på att verksamheten har lett till – förutom att personers hemlöshet eller osäkra bostadssituation har upphört – att deltagarnas välmående och livskvalitet i stort har påverkats till det bättre.

Barns Bostad Först

Även om Barns Bostad Först är inspirerad av Bostad Först finns viktiga skillnader. Bostad Först är specifikt utformat för att avhjälpa hemlöshet bland personer med omfattande stödbehov genom att erbjuda dem en bostad och intensiva stödinsatser, det vill säga det som Socialstyrelsen definierar som situation ett. Barns Bostad Först vänder sig till en annan målgrupp – barnfamiljer i strukturell hemlöshet med betydligt mindre behov av stöd. Relaterat till Socialstyrelsens definition lever Barns Bostad Försts målgrupp i hemlöshet enligt Socialstyrelsens definition situation fyra, vilket innebär att familjen kan bo tillfälligt och kontraktslöst hos kompisar/bekanta, familj/släktingar eller har ett tillfälligt inneboende- eller andrahandskontrakt hos en

privatperson. Utmaningen för denna grupp består i att familjerna inte kommer in i på den ordinarie bostadsmarknaden till följd av otillräcklig ekonomi och svårigheter att finna boende till en kostnad som motsvarar dess ekonomiska resurser. Eftersom Bostad Först är en modell specifikt utformad för gruppen hemlösa med omfattande stödbehov varken kan eller bör den användas i arbetet med andra grupper av hemlösa (Sveriges Stadsmissioner, 2018).

Målgruppen strukturellt hemlösa slogs fast när modellen Barns Bostad Först utformades 2019–2020 som ett innovationsprojekt i samverkan mellan AFRY, Malmö universitet, Skåne Stadsmission och Rädda Barnen. Utgångspunkten var den ökande hemlösheten bland barnfamiljer och syftet med Vinnovaprojektet att samla ett antal relevanta samhällsaktörer (problemägare såväl som lösningsägare) för att kunna upprätta en kunskapsallians och därmed skapa en samverkansplattform där aktörerna kunde utvärdera existerande arbetsmetoder för att motverka hemlöshet bland barnfamiljer. Målsättningen var att projektet skulle ta fram en innovativ modell för att bidra till en innovativ lösning på samhällsutmaningen hemlöshet som drabbar barn och unga. Projektet ledde till en rapport som rekommenderade en strukturell förändring av den svenska bostadsförsörjningsmodellen på lång sikt och en modell för att hantera strukturell hemlöshet på kortare sikt (Rädda Barnen & Sveriges Stadsmissioner, 2022).

Modellen har sedan vidareutvecklats av Rädda Barnen och Skåne Stadsmission tillsammans. Skåne Stadsmission startade 2023 upp verksamheten Barns Bostad Först i liten skala i Malmö. Fyra familjer fick att få tillgång till en bostad genom verksamheten, som bedrivs i samverkan fastighetsägare i Malmö. På motsvarande vis började Rädda Barnen under 2023 implementera modellen Barns Bostad Först med start i Malmö och Helsingborg. Gradvis har fler fastighetsägare anslutit sig och fler barnfamiljer har erbjudits bostad inom ramen för verksamheten. I dagsläget har Rädda Barnen och Skåne stadsmission totalt 13 kontrakt med olika förutsättningar i samarbete med nio olika fastighetsägare: Atrium Ljungberg, Brunswick Real Estate (Bohild), Heimstaden, HSB, Laris, Rosengårds Fastigheter, Trianon, Stena Fastigheter och Willhem. Dessutom har Brinova, Ikano Bostad och Volito skrivit på en avsiktsförklaring med deltagande organisationer men ännu inte gått in aktivt i verksamheten genom matchning av lägenhet med en deltagande familj.

På följande sätt beskrivs Barns Bostad Först av Skåne Stadsmission och Rädda Barnen:

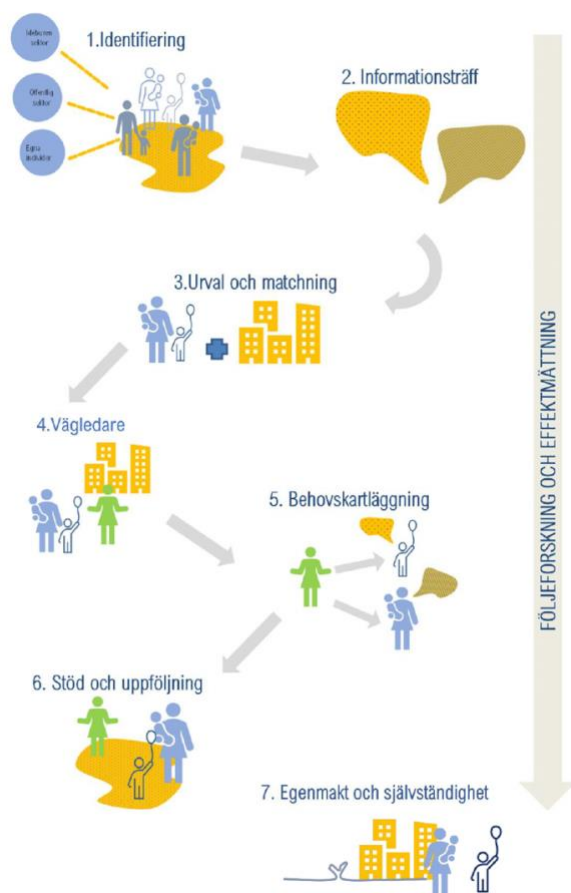
Målet och syftet med modellen Barns Bostad Först är att fler barnfamiljer i Sverige som lever i strukturell hemlöshet ska få en stabil och långsiktig boendesituation och en hållbar försörjning. En bostad som möjliggör att barn kan upprätthålla skolgång, sociala nätverk och ha en meningsfull fritid. Föräldrarna får vid behov stöd i att uppnå en långsiktig egenförsörjning. Bostaden kombineras med individuellt flexibelt stöd av en vägledare, utifrån varje familjs behov där barnet står i centrum. Modellen ska bidra till de globala målen agenda 2030 samt följa barnkonventionen.

Barns Bostad Först utgår från tvärsektorieell samverkan mellan bland annat idéburen sektor, kommun, myndigheter, akademien och näringsliv för att lösa den strukturella hemlösheten för barnfamiljer. Detta är avgörande för att få till en hållbar boendesituation, egen försörjning och således kunna tillgodose barns rättigheter. Samverkan bidrar med både individuell och strukturell vinst på kort och lång sikt. För familjen

innebär samverkan en kortare väg till bostad och självförsörjning. För barnen innebär det en kortare väg till grundläggande rättigheter såsom bostad, meningsfull fritid, hälsa och delaktighet. Den tvärssektoriella samverkan behöver anpassas efter den lokala kontexten och påverkas av kommuners storlek och förutsättningar. Ett exempel på individuell vinst av samverkan kan vara att föräldrarna blir erbjudna en praktikplats från en privat aktör som i sin tur kan leda till arbete. För barnen kan samverkan bidra till allt ifrån sommarjobb till fritidsaktiviteter och kortare väg till exempelvis läxhjälp.

En grundpelare i modellen är samverkan på strukturell nivå över flera sektorer. Varje aktör besitter specifika kompetenser och resurser som bidrar till en helhet. Genom att bilda kunskapsallianser och dela erfarenheter bidrar aktörerna till mindre hemlöshet, ökad jämlikhet, minskad samhällskostnad och till att främja en hållbar utveckling. Tillsammans uppnås en effekt som ingen av parterna skulle kunna uppnå på egen hand. (Rädda Barnen & Sveriges Stadsmissioner, 2022, s. 12)

Modellen Barns Bostad Först utgår från fyra grundprinciper som delvis överlappar dem i Bostad Först men har anpassats efter målgruppen strukturellt hemlösa barnfamiljer. För det första ska barnets rättigheter tillgodoses. För det andra utgår verksamheten från att bostad är en mänsklig rättighet. För det tredje bygger modellen på egenmakt och deltagarinflytande. Och för det fjärde syftar modellen till självförsörjning. Processen från hemlöshet till bostad i Barns Bostad Först kan illustreras i sju steg enligt figuren nedan.

Figur 1: Processen i Barns Bostad Först (Rädda Barnen & Sveriges Stadsmissioner, 2022).

Barnfamiljerna identifieras av organisationerna i deras verksamhet där de dagligdags möter barnfamiljer. I Skåne Stadsmission har mötesplatsen Unga Forum varit en naturlig mittpunkt för att bygga dessa relationer. Inom Rädda Barnen började relationer med familjer inledningsvis byggas i samband med aktiviteter vid några av de tillfälliga boenden där Rädda Barnens lokalavdelning i Malmö hade verksamhet. Därutöver och därefter har olika föräldraträffar och grupper varit centrala noder för identifiering och kontakt med målgruppen.

Efter identifiering sker en informationsträff varpå ett urval sker. Detta urval är beroende på tidpunkt och sammanhang, men familjens behov, tillgängliga lägenheter med rimliga hyror och familjernas möjlighet att klara ett eget boende är variabler som väger in. Matchningen sker sedan mellan hyresvärd och hyresgäst då hyreskontraktet skrivs mellan dessa parter. Matchningen anpassas efter familjens behov kring bostadsstorlek samt behov av närhet till samhällsservice såsom skola och förskola. Samtidigt utgörs ramarna för matchningen av fastighetsägarnas tillgängliga lägenheter med hyror som familjerna kan betala med sina inkomster, inklusive det stöd för boendekostnader som finns inom ramen för kommunernas ekonomiska bistånd.

Centralt i Barns Bostad Först är de vägledare från organisationerna som kopplas till familjerna. Vägledarnas uppdrag är att stötta familjen. De gör en behovskartläggning tillsammans med familjen där mål och delmål sätts upp. Därefter upprättas en individuell planering tillsammans med familjen. Vägledaren ska bland annat vara en brygga mellan hyresvärd och hyresgäst, bygga en trygg och tillitsfull relation med familjen, se till att familjens rättigheter och behov blir tillgodosedda samt ge stödande och motiverande samtal. Vägledaren medverkar vid inflyttning och ser till att familjen får och förstår all relevant information. På så sätt ska vägledaren skapa förutsättningarna för att familjen ska kunna behålla bostaden över tid. Slutmålet är – förutom ett stabilt boende – egenmakt och självständighet (Rädda Barnen & Sveriges Stadsmissioner, 2022).

Förutom samverkan med de deltagande fastighetsföretagen har också ett samarbete skett med IKEA som har delfinansierat utvecklingen i ett tidigt skede och senare bidragit med möbler till lägenheterna som fastighetsföretagen erbjudit. Samverkan har också skett med advokatbyrån Mannheimer Swartling som har varit behjälpliga med juridiska frågor, exempelvis med en analys av olika former av lämpliga hyreskontrakt.

I slutet av 2023 beslutade kommunstyrelsen i Malmö att bidra ekonomiskt till Skåne Stadsmissions arbete med Barns Bostad Först, dels genom ett projektbidrag och dels genom ett ökat verksamhetsbidrag till Skåne Stadsmission. Länsstyrelsen Skåne har inom ramen för myndighetens uppdrag i den nationella hemlöshetsstrategin gått in med medfinansiering för att Malmö universitet ska kunna genomföra följeforskning av Barns Bostad Först.

3. Genomförande

Följeforskningen av Barns Bostad Först har genomförts under perioden 1 oktober 2023 – 31 september 2024. Arbetet inleddes med en litteraturoversikt parallellt med rekrytering av informanter till studien. Från november 2024 till september 2025 har forskaren följt verksamheten genom intervjustudier med representanter för medverkande aktörer och barnfamiljer enligt nedan:

Intervjuer med barnfamiljer

Sju av 13 deltagande familjer har intervjuats. Urvalet av de sju har skett slumpmässigt av organisationerna Skåne Stadsmission och Rädda Barnen. Forskaren har inte haft tillgång till deltagarnas namn, adresser eller övriga personuppgifter. Av de sju familjerna har tre familjer intervjuats två gånger – en första gång tidigt 2024 och ett uppföljande samtal i september 2024. De sju familjerna har ingått i Skåne Stadsmissions eller Rädda Barnens verksamhet och fått en bostad i Helsingborg eller Malmö. Intervjuerna har skett på Skåne Stadsmissions lokaler i Malmö, på Rädda Barnens mötesplats i Helsingborg samt digitalt via Microsoft Teams. Uppföljande intervjuer har gjorts över telefon. I flera fall har tolk medverkat vid intervjun. Intervjuerna har spelats in och transkriberats.

Intervjuer med fastighetsägare

Skåne Stadsmission och Rädda Barnen har matchat familjer i Barns Bostad Först med följande fastighetsföretag: Atrium Ljungberg, Brunswick Real Estate (Bohild), Heimstaden, HSB, Laris, Rosengårds Fastigheter, Trianon, Stena Fastigheter och Willhem. Representanter för fem av de matchande företagen har intervjuats under våren och hösten 2024. Intervjuerna har skett på plats i företagens lokaler, alternativt digitalt över Microsoft Teams. Ett av företagen har intervjuats två gånger. Intervjuerna har spelats in och transkriberats. Alla intervjuer har anonymiserats och varken fastighetsföretagens eller deltagarnas namn förekommer i denna rapport.

Intervjuer med Skåne Stadsmission och Rädda Barnen

Representanter från Skåne Stadsmission intervjuades i grupp våren 2024. En representant från Rädda Barnen intervjuades våren 2024 och ytterligare en representant i september 2024. Uppföljande intervjuer med representanterna i Skåne Stadsmission och Rädda Barnen har genomförts via e-post, telefon och videosamtal i september 2024. Intervjuerna har spelats in och transkriberats. Alla intervjuer har anonymiserats och deltagarnas namn förekommer inte i denna rapport, dock framgår det vid några tillfällen om det är en representant från Rädda Barnen eller Skåne Stadsmission som uttalar sig.

Sammantaget har i denna studie 25 personer intervjuats vid 19 tillfällen.

Forskningsetiska principer

Samtliga intervjuer har spelats in och transkriberats. I enlighet med forskningsetiska principer har intervjupersonerna informerats om studiens syfte, gett samtycke till att intervjun spelats in och att

inspelningen och utskriften av den har lagrats enligt riktlinjerna i GDPR och dataskyddslag. Deltagarna har getts möjlighet att när som helst avbryta sitt deltagande.

Samtliga personnamn och företagsnamn är alltså anonymiserade i studien, med undantag från organisationsnamnen Rädda Barnen och Skåne Stadsmission. Gällande deltagande barnfamiljer har inga namn registrerats vid intervjun för att säkerställa fullständig anonymisering i studien. Endast Skåne Stadsmission och Rädda Barnen har tillgång till personuppgifter om de intervjuade deltagarna. Intervjufrågorna till deltagarna har enbart rört sig kring boendet. Inga känsliga personuppgifter har därför kommit på tal under intervjuerna.

4. Resultat

Resultatet av följeforskningen delas i detta kapitel upp i tre avsnitt. I den första delen kommer barnfamiljernas perspektiv att presenteras, därefter redogörs för intervjuerna med fastighetsägarna och slutligen presenteras resultaten från intervjuerna med Rädda Barnen och Skåne Stadsmission. Resultaten presenteras i ett antal underteman, varav flera är återkommande för samtliga tre delar.

4.1. Barnfamiljerna

Om familjerna och deras tidigare bostadssituationer

Familjerna som har intervjuats har delvis skilda, delvis gemensamma erfarenheter av att få tillträde till bostadsmarknaden i Sverige. Gemensamt för samtliga familjer är att de har kommit till Sverige från andra länder de senaste åren och därmed har haft begränsade möjligheter att ställa sig i bostadskö till de kommunala eller privata hyresvärdarna. De har också det gemensamt att de saknar kapital för att kunna betala kontantinsatsen till en bostadsrätt eller en ägd bostad, eller för den delen få ett bostadslån hos en bank. Att de är relativt nya i Sverige innebär också att de har begränsade kunskaper i svenska språket och i flera fall också begränsade kunskaper om hur den svenska bostadsförsörjningen fungerar. Ingen av de intervjuade hade vid första intervjutillfället ett reguljärt arbete, men flera av dem studerade. Samtliga individer hade därmed begränsade möjligheter att få tillträde till den ordinarie bostadsmarknaden när de blev aktuella för Barns Bostad Först.

De intervjuade individerna framstår annars som väl motiverade och målmedvetna. Flera av dem har gedigna utbildningar från sina hemländer, som inte ännu har kunnat valideras i Sverige. Flera har också erfarenhet från att arbeta i sina hemländer. De är olika gamla, men de flesta under 30 år. Några familjer består av ett vuxet par och ett eller två barn, medan någon familj endast består av en vuxen person och ett eller två barn.

Under intervjuerna med de boende har jag inte ställt frågor om deltagarnas fysiska eller mentala hälsa, men utifrån intervjuerna med Skåne Stadsmission och Rädda Barnen framgår det att de familjer som har kommit i fråga för urval till Barns Bostad Först inte har haft någon allvarlig social problematik eller missbruk som skulle försvåra deras möjligheter att få och behålla en bostad. Orsakerna till avsaknad av ett ordnat boende är således framför allt kopplade till familjernas ekonomiska situation och deras begränsade tid i Sverige.

Erfarenheterna gällande boendevägarna i Sverige skiljer sig åt, men det de har gemensamt är alltså att de inte har kunnat få tillgång till en ordinarie bostad (bostadsrätt, förstahandskontrakt i hyresrätt eller ett långsiktigt andrahandskontrakt). De har alla haft stora bekymmer att få ett ordnat boende över lag. Några har bott på Migrationsverkets boenden på olika ställen i Sverige i väntan på beslut om uppehållstillstånd, andra har bott hos familj eller vänner. Flera av familjerna har bott i ett flertal olika kommuner och haft kontakt med socialtjänsterna i dessa kommuner. Boendelösningarna har varit temporära lösningar av varierad kvalitet, alltifrån mycket prekära situationer som att sova i källare och på härbärgen till mer ordnade förhållanden som anvisningsboende och soffor eller madrasser i bekantas lägenheter.

När vi kom till Sverige så bodde vi först hos våra kompisar i omgångar, det var kortvariga tillfälliga lösningar och eftersom vi var tre i hushållet, och ofta så bodde kompisarna trångt redan, så blev det väldigt många personer i lägenheterna. De [kommunen, förf. anm.] kunde inte liksom erbjuda oss en mer stadigvarande lösning, så vi fick vara på kortare tider i omgångar hos olika vänner.

En familj jag pratar med har sovit utomhus någon enstaka natt. En annan familj berättar hur man blev räddad från akut hemlöshet av en kompis i sista minuten:

Vi var nära på att hamna på gatan i och med att vi fick problem i samband med ett korttidskontrakt som plötsligt sades upp på en halv dag varsel (...) Men då kom räddningen från en vän som kontaktade mig klockan 23.00 och berättade att den natten kunde vi flytta till en annan kompis.

Barnfamiljerna i studien har alltså bott i många olika prekära och tillfälliga boendesituationer. Att leva i ovisshet har orsakat stor stress för familjerna. De intervjuade föräldrarna berättar hur de framför allt oroar sig över barnen – en oro för att barnen inte ska må bra, men också en mental stress över att inte kunna erbjuda ett fullgott boende till sina barn.

Det värsta var sömnen. Vi fick inte sova, varje natt var det någon som väckte oss. Jag märkte hur trött min flicka blev.

Det är inte klokt att vi var så nära att bo på gatan med vår flicka. Och bara att flytta runt med alla våra väskor, från lägenhet till lägenhet. Det var hemskt att se mitt barn i det.

För att få hjälp med sin boendesituation har de flesta familjerna vid något tillfälle vänt sig till socialtjänsterna i kommunerna de har varit bosatta. Dessa har varit behjälpliga i olika grad, några har fått hjälp genom nödboende, medan andra inte har fått några alternativ från socialtjänsten som har fungerat för familjen. Ingen som har erbjudits hjälp med boendet från socialtjänsten har blivit erbjudna ett mer permanent boende såsom ett kommunalt andrahandskontrakt.

Kontakten med socialtjänsten har i stället handlat om att få hjälp med ekonomiskt bistånd, vilket inkluderar boendekostnader upp till ett visst belopp. En av de intervjuade beskriver kontakten med socialtjänsten som ett moment 22 eftersom socialtjänsten ställer krav på familjen att hitta en bostad själva och därefter får man ansöka om ersättning för boendekostnaden. Men för att kunna få boendet krävs intyg på inkomst från arbete, menade intervjupersonen.

När vi vände oss till socialtjänsten för hjälp så lade de faktiskt det största ansvaret på oss själva. De menade att vi behövde själv på egen hand hitta en bostad, lyckas skriva ett hyreskontrakt och sedan inkomma med en kopia på hyreskontraktet för att sedan bedömas av de ansvariga. Avseende ja ekonomiskt bistånd då. Hur skulle man både kunna ta jobb och kunna hitta bostad på egen hand då tänker man.

Sammantaget karakteriseras de intervjuades erfarenheter av en stor ovisshet, många flyttar samt temporära och ofta prekära situationer. Att inte veta hur morgondagen ser ut har inneburit stor stress. Socialtjänsten i kommunerna har inte fungerat som en långsiktig lösning för någon av familjerna.

Frustration över bostadsmarknadens trösklar

Erfarenheterna av svårigheterna att komma in på bostadsmarknaden uttrycks i en stark frustration över den svenska bostadsmarknaden och vad familjerna hade trott var samhällets ansvar att tillhandahålla boendelösningar för nyanlända till Sverige.

Jag hade precis flyttat hit från Danmark och blev förvånad hur tufft det var i Sverige. Som ensamstående mamma blev det jättemycket, jag skulle hitta jobb, ställa mig i bostadskö, leta bostad på Blocket och ha kontakt med så många olika myndigheter för att få ersättning. Det kändes hopplöst.

Samtliga familjer har gjort försök att komma in på den ordinarie hyresbostadsmarknaden men upplever att trösklarna in är höga. Kötiderna är långa men framför allt är deras inkomster för låga eller av fel karaktär (de flesta hade ekonomiskt bistånd som huvudsaklig inkomst), vilket gör att de upplevde att inte hade en chans att få en ordinarie bostad. Flera uttrycker en hopplöshet kring den lokala bostadsmarknaden och är förvånade kring bristen på möjligheter som finns för dem och familjer i liknande situationer.

Alla intervjuade har gjort försök att få ett förstahandskontrakt hos privata eller allmännyttiga hyresvärdar, utan att lyckas. I de fall de har kommit fram i bostadsförmedlingarnas kösystem har deras ekonomi och/eller aktuella sysselsättning satt gränser, då intervjupersonerna haft inkomst från offentliga transfereringar (ekonomiskt bistånd och etableringsersättning). I något fall har den huvudsakliga inkomsten kommit från studiemedel eller arbetslöshetsättning. De privata hyresvärdarna godtar som regel inte ekonomiskt bistånd som inkomst, däremot studiemedel och arbetslöshetsersättning. De har också ett inkomstkrav som utgör ett minimum för hur stor inkomst hushållet måste ha i relation till hyran för att kunna skriva ett förstahandskontrakt (se kapitel 2). Detta krav har gjort det omöjligt för de familjer som inte har ekonomiskt bistånd som huvudsaklig inkomst att få ett förstahandskontrakt

Just under den tiden och under de rådande omständigheterna med en ekonomi från Arbetsförmedlingen [Arbetslöshetsersättning, förf. anm.] på mindre än 7 000 kr i månaden så var det inga svar vi fick på intresseanmälningarna.

Även de kommunala allmännyttiga bostadsbolagen i Malmö och Helsingborg ställer krav på nya hyresgäster i form av inkomst och/eller försörjning. De allmännyttiga företagen har emellertid något skilda krav. I allmännyttan i Helsingborg godkänns inte ekonomiskt bistånd som inkomst, varför personer som uppbär ekonomiskt bistånd inte kan bli aktuella för ett förstahandskontrakt. Här krävs som regel inkomst från förvärvsarbete (Grander & Sjöland Kozlovic, 2023). I Malmös allmännytta godkänns ekonomiskt bistånd som generell regel. Rent teoretiskt skulle familjerna i Barns Bostad Först som bor i Malmö därmed kunna få tillgång till en bostad, givet att deras kötid vore tillräcklig.

Något som framkommer i intervjuerna med såväl familjerna som deltagande organisationer och fastighetsägare är att det finns lediga lägenheter i det allmännyttiga beståndet i Malmö och Helsingborg med relativt korta kötider, men att hyreskostnaderna för dessa överstiger det tak som finns för boendekostnader i det ekonomiska bistånd som socialtjänsterna betalar ut. De intervjuade familjerna berättar att de kunde hitta bostäder med lämpliga storlekar på Boplats syds webbplats, men att ersättningen från socialtjänsten

inte täckte hyreskostnaden för dessa bostäder. Socialtjänstens gränser för boendekostnader i ekonomiskt bistånd medger helt enkelt inte att familjerna kunde efterfråga de lediga bostäder som finns på hyresmarknaden.

Och vi registrerade oss i bostadsköerna, men fick aldrig erbjudande. Med de ekonomiska förutsättningarna vi hade så behövde vi vänta två, tre år i en kö för att kunna hitta någonting som passar vår ekonomi.

En annan tröskel som de intervjuade familjerna berättar om är gränserna för trångboddhet. Hyresvärdarna har oftast regler för hur många personer som får bo i en lägenhet, regler som är baserade på trångboddhetsnormerna kring antal personer per sovrum. De intervjuade familjerna har sökt efter lägenheter med tillräcklig boyta och antal rum för att barnen ska få en god boendemiljö, men eftersom dessa lägenheter har varit för dyra har man kunnat tänka sig att bo på mindre yta, och dela rum med sina barn. Trångboddhetsreglerna hos bostadsföretagen har emellertid inte medgett detta.

Lägenheter fanns som skulle vara lämpliga för familjer på tre, men för de pengarna vi hade så kunde vi bara vara aktuella för lägenheter som tillåter högst två personer och inga barn. Ja så det bästa som kunde hända att man kunde man skulle kunna få en visningserbjudande. Men ingen lägenhet.

I brist på alternativ på reguljära bostadsmarknaden och när socialtjänsten inte kunnat hjälpa till med ett kommunalt andrahandskontrakt har familjerna vänt sig till andrahandsmarknaden. Denna har också visat sig vara svåråtkomlig.

Sen försökte vi på andrahandsmarknaden via Blocket och liknande. Men det var också svårt att få svar.

Vi träffade mest landsmän som pratar samma språk och det var lite svårare att etablera kontakt med svensktalande. Så vi hade inga nätverk som kunde hjälpa oss in på bostadsmarknaden.

De intervjuade personerna beskriver att de sällan fick svar på sina förfrågningar på andrahandssajterna. Flera av dem upplever att deras bristande språkkunskaper gjorde kommunikationen svår och att förstahandshyresgästerna eller bostadsrättsinnehavarna var mer intresserade av personer som kunde svenska och hade en regelbunden inkomst. När familjerna har nämnt att de har olika typer av bidrag som huvudsaklig inkomst har intresset för att hyra ut bostad till dem svalnat.

Ingången till bostadsmarknaden via Barns Bostad Först

Deltagandet i Barns Bostad Först blev ingången till den reguljära bostadsmarknaden för samtliga familjer. Idag bor alla personer i ett förstahandskontrakt hos någon av de privata hyresvärdarna som deltar i verksamheten, antingen i Malmö eller i Helsingborg.

Här är det viktigt att påpeka att Skåne Stadsmissions och Rädda Barnens modell för Barns Bostad Först skiljer sig något. De familjer som har deltagit i Skåne Stadsmissions verksamhet har fått ett förstahandskontrakt direkt. Av de familjer som deltagit genom Rädda Barnens verksamhet har några fått förstahandskontrakt direkt medan andra har fått ett temporärt kontrakt som efter en provotid på 3–6 månader har kunnat omvandlas till ett förstahandskontrakt, i enlighet med utgångspunkten i Barns Bostad

Först. För de intervjuade familjerna som deltagit inom Rädda Barnens verksamhet har samtliga temporära kontrakt omvandlats till förstahandskontrakt.

De deltagande familjerna har på olika sätt haft kontakt med Skåne Stadsmission och Rädda Barnen under sin etableringstid i Sverige. I många fall har denna kontakt etablerats redan under den första tiden i Sverige, exempelvis under boendet i Migrationsverkets boende eller genom vänner som tidigare hade kontakt med organisationerna.

Under vår hemlöshet så utökade vi vårt nätverk för att få hjälp. Vi etablerade väldigt många kontakter för att underlätta en lösning till bostad och genom de kontakterna och särskilt genom en kompis som tidigare hade fått hjälp från Stadsmissionen så fick vi kännedom om det här projektet.

De intervjuade personerna berättar hur de har fått mycket hjälp av organisationerna under sin etableringstid i Sverige, exempelvis på föräldragrupper, Rädda Barnens lokalförenings verksamhet på tillfälliga boenden eller på Skåne Stadsmissions verksamhet Unga Forum. Framför allt trycker de på hur barnen kunnat hitta en plats och ett sammanhang där de fått ha roligt och känt sig trygga. Men också hur de själva kunnat få hjälp och råd som har varit centrala för etableringen i Sverige.

Under denna kontakt har familjerna berättat om sitt boende för personalen på Rädda Barnen och Skåne Stadsmission. I samband med detta har de blivit informerade om att organisationerna har en satsning på att hjälpa barnfamiljer ut ur hemlöshet och fått frågan om de skulle vilja få sådan hjälp. Familjerna tackade ja till erbjudandet, varpå organisationerna kunde gå vidare med att hitta en lämplig bostad.

Vi hade redan hunnit etablera en kontakt med Stadsmissionen då och vi hade hunnit ha några samtal, så de visste om våra omständigheter och till slut så kontaktade dom oss med beskedet om att de hade hittat ett lämpligt alternativ med skälig hyra – någonting som passar för oss och att ja, det är en bostad som de behövde vara förmedlare till för att vi skulle kunna vara berättigade.

Som intervjupersonen i familjen ovan berättar så var det en relativt lång process. En annan familj berättar på motsvarande sätt att det tog lång tid från att fick kännedom om verksamheten och tackade ja till att ingå innan de kunde få en bostad. Anledningen var svårigheten att hitta en bostad som var lagom stor men med en hyra som var rimlig, det vill säga under gränsen för vad socialtjänsten godkänner inom ramen för det ekonomiska biståndet.

Det var Rädda Barnen som sedan hjälpte till med lägenheten. Ja, de hittade faktiskt många lägenheter. Men de lägenheterna hade för hög hyra och socialtjänsten kunde inte betala. Men till sist hittade de en som passade oss.

Att Barns Bostad Först har drivits i samverkan mellan Skåne Stadsmission och Rädda Barnen har också haft fördelen att familjer som varit aktuella för ett boende inom verksamheten har kunnat ”flyttats över” mellan organisationerna. En intervjuad familj som bor i Helsingborg berättar att de först hade kontakt med Skåne Stadsmission i Helsingborg. Men eftersom Skåne Stadsmission inte hade någon verksamhet inom Barns Bostad Först i Helsingborg kunde kontakten flyttas över till Rädda Barnen som var verksamma i Helsingborg och på så sätt kunde de få en bostad inom ramen för verksamheten.

De intervjuade familjerna upplever en enorm tacksamhet gentemot Skåne stadsmission och Rädda Barnen som de menar har hjälpt dem in på en bostadsmarknad som är exkluderande och stigmatiserande. De kan inte se hur de hade haft en möjlighet att få en bostad på annat sätt.

Den här bostaden skulle vi aldrig kunna själva kunna få, det är säkert. Det är en tvåa på 53 kvadrat. Ja det var det var svårt att tro det när vi fick den. Man kunde aldrig tro just någonting med våra förutsättningar.

En intervjuperson berättar att hen nästan hela sitt liv tvingats leva i osäkra andrahandsboenden tillsammans med sitt barn. Oron för barnet har varit ett konstant bekymmer. När familjen fick ett erbjudande från Skåne Stadsmission och kunde flytta in kände personen att det bästa av allt var att kunna sova ut i en egen säng.

Vi fick sova, i en egen säng. En till mig, en till flickan. Ingen väcker oss nu.

En egen bostad innebär att livet blir enklare och ökar känslan av egenmakt

De intervjuade familjerna berättar hur livet tagit en vändning efter att de har blivit aktuella för Barns Bostad Först. Grundprincipen för Bostad Först – att många av livets utmaningar blir lättare att hantera efter att man fått ett hem som en fast punkt i tillvaron – framstår med all önskvärd tydlighet i intervjuerna. De intervjuade berättar om hur vardagslivet förenklas. ”Allt blir lättare”, säger en av de intervjuade. En annan lyfter upp hur det blir enklare att planera vardagen och framtiden.

När det här största kruxet i vardagen bostaden är löst så har man alltså friare tankar att planera för framtiden.

Nya möjligheter att kunna tänka fritt och planera för mig, min man och barnen. (IPM1)

Många olika exempel på hur livet blir enklare tas upp. Något som lyfts tidigt i samtliga intervjuer är frågan om barnens skola och förskola. Att veta att man kommer bo stadigvarande på en och samma plats för överskådlig framtid innebär att man kan planera skolgången på ett annat sätt än tidigare. Föräldrarna kan känna sig säkra på att barnen inte kommer behöva byta skola på grund av byte av bostadsort eller stadsdel. Alla intervjuade familjer har fått en bostad som ligger relativt nära den skola eller förskola barnet tidigare gick på. På så sätt har man nu skolan eller förskolan lätt tillgänglig, eller åtminstone kan man planera turerna till och från skolan.

Färden för barnen – att vi kan gå till skolan och tillbaka. Vi hämtar barnen mycket snabbare och det behövs inte låna busskort som vi gjorde innan när vi fick åka buss från utanför stan, det tog kanske en timme. Och jag hinner göra många saker som jag måste göra på dagen – det är ett mycket bra för oss. Det hjälper oss mycket, mycket.

Barnen känner sig trygga, de vet att de kan gå till skolan. Det är nära till allting och du behöver inte åka buss för att handla. Det är såna saker som är viktigt med förstahandskontrakt.

Hon blir jätteglad över att se alla kompisar. Och jag får ju nära till min skola [Komvux, förf. anm.]. Jag går dit själv, det känns OK. Jag kan gå till skolan och så här blir mitt liv enklare varje dag, 20 minuter ungefär och så lämnar jag och hämtar mitt barn på skolan.

Att ha närhet till barnens skola och förskola underlättar som intervjupersonen ovan berättar möjligheterna att ta hand om egna studier och frigör tid till myndighetskontakter och att söka arbete. Intervjupersonerna berättar också mer personliga berättelser om känslan av att ha ett eget hem, som att inte behöva dela

bostadsyta med andra personer som man känner mer eller mindre, att kunna dra sig undan och få vara för sig själv. Eller som en intervjuperson ger uttryck för: en enkel sak som att ha sitt eget kök.

När jag går hem från SFI så går jag och handlar, och då vet jag att jag har ett eget kylskåp där jag ställer maten, som bara jag och min familj delar.

Sammantaget är det tydligt att familjernas livssituation har förbättrats drastiskt genom att livet har förenklats. Man känner att man har mer möjlighet att bestämma över sitt eget liv. Ett viktigt syfte med Barns Bostad Först har varit just egenmakt – att familjen ska kunna känna makt över och kunna påverka sin situation. Med ett eget boende framstår egenmakten tydligt. Särskilt går detta att koppla till att familjerna har fått ett förstahandskontrakt.

Vikten av ett förstahandskontrakt

Skåne Stadsmission och Rädda Barnen har som beskrivits ovan haft olika tillvägagångssätt avseende barnfamiljernas bostadskontrakt. De familjer som har fått bostad genom Skåne Stadsmission har fått ett förstahandskontrakt direkt. Av de familjer som har deltagit i Rädda Barnens verksamhet har några fått ett förstahandskontrakt direkt, medan andra har fått temporärt hyreskontrakt med provotid, men där kontraktet övergått till ett reguljärt förstahandskontrakt efter en provotid på 3–6 månader. Vid intervjutillfällena har dock samtliga familjer haft ett förstahandskontrakt.

Känslan av att ha ett förstahandskontrakt speglar känslan av egenmakt. Som beskrivits tidigare berättar flera av familjerna att de tidigare boendelösningarna har medfört en osäkerhet i tillvaron som har fått konsekvenser avseende oro för sig själva och barnen. Med ett förstahandskontrakt har tillvaron drastiskt förbättrats.

Martin: Och då undrar jag, varför tycker ni det är viktigt att ha ett eget boende som man har själv, alltså ett förstahandskontrakt?

Intervjuperson: Alltså det, det är framför allt en trygghet och ha tak över huvudet. Sedan så är det ju att det på lång sikt skapar utrymme för att kunna fokusera på sina åtaganden i övrigt. Alltså om det nu handlar om studier eller att söka jobb. Det blir mindre struligt i vardagen. Och skolan ligger nära. Man slipper många bekymmer och det flyter på bättre i vardagen.

En annan intervjuperson berättar om hur ett förstahandskontrakt skapar en känsla av lugn och minskar oron för att bli vräkt eller behöva flytta på grund av sitt eller sina barns beteende.

När vi bodde i andra hand, via en kompis kompis, så var vi väldigt osäkra och rädda för att göra fel. Vi visste inte riktigt vilka villkoren var, om du förstår. Kanske skulle vi inte få behålla kontraktet om barnen lekte för mycket i lägenheten eller om de var högljudda i trappan. När vi nu fick ett förstahandskontrakt så kändes det som att en stor tyngd från våra axlar som försvann.

Ett annat tema som kommer upp i samtalet om förstahandskontrakt är känslan av att vara en hyresgäst som vilken som helst – att inte vara någon som grannar eller samhället i stort ser ner på. Flera intervjuade berättar med glädje hur de har ringt till fastighetsägaren när något i lägenheten inte fungerat och att fastighetsägaren

har kommit och åtgärdat problemet. En sådan liten detalj av egenmakt – i termer av att kunna påverka sitt boende och därmed sitt eget liv – får familjerna att känna sig som ”vanliga medborgare” och inte som ett samhällsproblem eller någon som övriga ser ner på. Det ska här sägas att väldigt få av de intervjuade har haft kontakt med sina respektive fastighetsägare – det har enbart handlat om frågor kring fastighetsskötsel och förvaltning – vilket får ses som ett gott resultat.

Att komma i utbildning och arbete

Som beskrivits vid flera tillfällen i denna rapport har Barns Bostad Först skapat möjligheter för intervjupersonerna att kunna fokusera på arbete och utbildning i stället för att lägga mycket av sin tid på att hitta ett adekvat och stabilt boende. Att kunna ha sitt eget förstahandsboende har gett dem möjlighet att kunna stänga dörren om sig för att läsa eller sitta vid datorn och söka arbete. Detta visar på en tydlig aspekt av möjligheten att kunna påverka sitt eget liv och sin framtid.

Det bästa som detta medförde det är ju att jag kunde direkt satsa helhjärtat på studier och jobb, och nu blev det så att jag har börjat jobba deltid och studerar samtidigt. Och maken började direkt efter den här lösningen. Bostadslösningen och jobb också, jag är så glad!

Ett mål med Barns Bostad Först har varit att deltagarna under tiden i eget boende ska komma i egen försörjning genom arbete eller utbildning. Av de intervjuade personerna var merparten i utbildning redan vid den första intervjun. Vid de uppföljande intervjuerna hade samtliga intervjuade sysselsättning eller var i utbildning. De personer som jag intervjuar vid de uppföljande intervjuerna berättar om sina vardagsrutiner och det är slående hur personerna med glädje beskriver en vardag som vilken som helst. Barnen går i skolan, föräldrarna går till arbetet eller till sin utbildning. Vid frågan om boendet har haft någon inverkan på möjligheterna att få arbete berättar en av intervjupersonerna att hen kunde sitta hemma och söka jobb varje dag, och till slut började intervjufrågningarna komma. Efter några intervjuer så fick personen ett arbete där hen trivs.

Jag fick inte jobb bara för att jag fick bostad, jag menar det har ju inte liksom varit ett krav när jag varit på intervjuerna. Men när jag fick bo här så kunde jag lägga mycket mer tid på att undersöka vilka jobb som fanns som kunde passa mig (...) och nu så har jag ju ett arbete. Det är mycket bra.

Egen bostad ger framtidstro

Ett centralt tema som framträder hos de intervjuade familjerna är framtidstro. En intervjuperson tar till stora ord i intervjun och beskriver det som att de båda vuxna i familjen har ”fått livet tillbaka” och att de har ”fått en framtid” för sig och framför allt för sina barn. Många är hoppfulla kring framtida möjligheter på arbetsmarknaden och ser sig själva som ”en del av samhället”, som en av de intervjuade uttrycker det. En intervjuperson diskuterar förändringen i sitt liv i termer av att gå från någon som andra ser ner på till att vara socialt accepterad, när både boendet och arbetssituationen har löst sig. Personen beskriver det som att familjen lever ett enkelt liv, men att det är tillräckligt för nu och att framtiden ser ljus ut.

Under intervjuerna kommer vi in på det framtida boendet. De flesta av familjerna hade vid det första intervjutillfället bott i sin bostad några månader. De som jag intervjuar två gånger har bott i lägenheten runt

ett år. Vid samtliga intervjutillfällen berättar de boende hur nöjda de är med sitt boende. Någon hade kanske önskat något större boyta, men sammantaget är de mycket tillfreds med boendet.

Lägenheten är bra, den är inte stor men tillräckligt stor för mig och mitt barn. Nära skolan, barnet kan gå själv. Lägenheten är bra och livet blir så mycket lättare.

Jag frågar dem om de ser sitt boende som något temporärt eller som ett boende de vill bo i en längre tid. Samtliga familjer berättar att de inte har några som helst planer på att flytta, trots att de nu har ett förstahandskontrakt och möjlighet att byta bostad genom exempelvis interna köer hos fastighetsägaren de bor hos. De ser snarare sitt nya boende som en långsiktig lösning.

Så länge det passar utifrån mitt barns situation och våra omständigheter så vill vi gärna vara kvar så långt det går. Det är ett bra läge, det är nära och tillgång till det mesta. Allt ligger inom tio minuters håll. Det är ett fantastiskt boende på det sättet.

När vi pratar om framtiden så är familjerna positiva. De beskriver det som att förutsättningarna de har i livet just nu möjliggör för dem att kunna etablera sig. En av de intervjuade pratar om sina kommande universitetsstudier.

Framtiden ja, jag tänker nu på vad ska jag studera? Alltså jag har kunnat läsa upp gymnasiet i år, så nu tittar jag på universitet. Det är svårt att komma in, men jag vet vad jag ska söka för utbildning.

En annan intervjuperson berättar om sina planer på länge sikt.

Och ja, om tio år är jag säker på att vi har kunnat nå våra mål. Jag har säkert hunnit få mitt ideala yrke och samma sak med maken och barnen har säkert börjat studera på gymnasiet.

Ett par jag intervjuar är lite mer försiktiga och säger att det är svårt att sja om framtiden. Men de är tydliga med att har ser ljust på tillvaron och att ”någonting som är lättare att säga är att vi är i ett bättre läge, en bättre position, att få ett bra liv nu när vi bor här”.

Stödet från Rädda Barnen och Skåne Stadsmission är en trygghet

Avslutningsvis visar de intervjuade familjerna en mycket stor tacksamhet till Skåne Stadsmission och Rädda Barnen, inte bara för den hjälp de har fått med att få en trygg och stadigvarande bostad utan också för den regelbundna kontakt och det stöd som organisationerna tillhandahåller. De har samtliga kontakt med sina vägledare, om än i olika omfattning och i olika situationer.

Vi går i familjegrupp varje vecka. Vi kommer dit och då känner jag att för en gångs skull så möts vi av personer som vi känner (...) min dotter känner sig glad och jag blir lite glad. Jag kan lite slappna av och vila och så.

Vi brukar prata i telefon varje vecka och träffas när det behövs, det beror på läget i livet. Nu har jag mycket att göra så det blir inte så ofta.

Även ett år efter inflytt har de intervjuade regelbunden kontakt med sina vägledare, en person berättar att hen pratar med vägledaren varje vecka och ”alltid får hjälp när jag behöver.”

Min bedömning är att intervjupersonerna ser kontakterna i organisationerna som en mycket stor och viktig del av deras liv och att vägledarna är eller har varit centrala i hjälpen med vardagslivet och att komma in i samhället. Det ges flera exempel kring hur vägledarna har hjälpt till med myndighetskontakter, sjukvården, skolan och på andra sätt blir brobyggare.

Min partner behövde skriva in sig i vårdcentralen, så det gjorde vi. Tillsammans med [vägledaren]. Ja, jag var osäker på hur det fungerade så det var skönt att hon var med.

Ja, men jag är bara tacksam. Jag har uppskattat Stadsmissionens stöd i det hela för att utan deras hjälp så hade vi fortsatt varit i den svårigheten [hemlöshet, förf. anm.] fortfarande. Ja det har haft en stor påverkan på vårt liv, i alla fall bostadsfrågan. Ja nu har vi bostad så kan man säga all stress är borta och man har fullt fokus på... ja liksom sina ansvar, och där får jag också hjälp.

Ett par intervjupersoner har i slutet av intervjuerna tagit upp vikten av satsningen Barns Bostad Först. Som tidigare beskrivits har många påvisat en stor frustration och förvåning över bostadsmarknaden i Sverige. Vid de uppföljande intervjuerna framstår detta ännu starkare. Dessa intervjupersoner framstår som insatta i problemet med svensk bostadsförsörjning och dess brister. En intervjuperson hoppas att Barns Bostad Först kan påverka och förändra situationen för andra familjer som har varit i samma situation som deras.

Jo alltså under den tiden som vi var i vår bostadssituation så hade jag ständigt såna tankar i huvudet – om det fanns någon med makten att kunna påverka bostadsmarknaden som samtidigt liksom intresserar sig i att undersöka hur människor har det (...). Och då undrar jag liksom om det finns sådana möjligheter, att någon kan liksom vidarebefordra ja medborgarnas upplevelse kring bostadsmarknaden och kunna på nåt sätt påverka så att behörighetskraven till bostadsmarknaden, alltså tröskeln, kan sänkas lite.

4.2. Fastighetsägarna

Om de strukturella problemen på fastighetsmarknaden

De intervjuade representanterna från fastighetsägarna i Barns Bostad Först är väl medvetna om de svårigheter som särskilda grupper har på bostadsmarknaden, däribland småbarnsfamiljer i ekonomisk utsatthet, ensamstående föräldrar med barn och invandrade hushåll. De är insatta i det bostadspolitiska samtalet om en socialt hållbar bostadspolitik och någon av dem medverkar i nationella debatten. De strukturella orsakerna till utsatthet på bostadsmarknaden och hemlöshet uppges vara anledningen till att man valde att medverka i Barns Bostad Först.

Så vad gäller bostad för barn så är vi ju väl medvetna och eller väl insatta så att säga i hur systemet fungerar och varför det finns [hemlöshet] och så vidare...och även att vi har erfarenhet med att jobba med dessa grupper.

En intervjuad fastighetsägare pratar om ”glappet” som uppstår som ett resultat av kategoriseringen i socialt och strukturellt hemlösa av socialkontoren.

Vi vet ju om att där finns grupper som hamnar utanför bostadsmarknaden och vi förstår glappet som har uppstått med den sociala hemlösheten och den strukturella hemlösheten. Vi förstår den problematiken och

får ju också höra det en del från personer – att man inte kommer in på bostadsmarknaden eller inte kan flytta hemifrån (...) när man egentligen inte har andra bekymmer då så att säga, så att man inte behöver socialtjänstens hjälp egentligen i andra sammanhang. Så vi är väl medvetna om glappet om man kallar det så.

En annan fastighetsägare utvecklar resonemanget om de strukturella problemen på bostadsmarknaden.

Martin: Vad är det som gör att de här hushållet inte kan få bostad? Är det brist på kötid? Eller är det deras livssituation gällande arbete och inkomst? Eller kan det vara andra orsaker?

Intervjuperson: Det kan ju nog vara både och, skulle jag vilja tro. Om man pratar generellt så dels så kan det ju vara om man har för låg inkomst eller väldigt osäker inkomstform som kanske bestäms månad för månad eller liknande – att man inte kan visa något framåt eller att man har olika sorters bidrag som inte godkänns av alla fastighetsägare. Så det är klart, det finns olika anledningar och det kan ju säkert också vara så att det är att man har råkat få skulder och betalningsanmärkningar men man kanske har ett arbete, men man har en historik som gör att man har trillat mellan på det sättet. Att man att man har bagage med sig som gör att man inte kommer in.

Det finns också en medvetenhet om hur strukturella och sociala problem överlappar och förstärker varandra och. En intervjuperson berättar att ”det kan ju vara så att om du har du är långt ifrån arbetsmarknaden, så blir du kanske sliten i psyket av olika anledningar och så blir det ännu mer jobbigt att söka lägenheter”. En annan av de medverkande fastighetsägarna berättar om hur hen har träffat många personer i utsatthet och ser hur det påverkar individerna. ”Att inte veta hur morgondagen ser ut innebär stor stress”, berättar personen jag intervjuar.

Uthyrningskravens och kötidernas funktion

Fastighetsägarna är överens om att den svenska bostadsmarknaden har höga trösklar, och att en del i detta är de krav som fastighetsägare ställer på blivande hyresgäster. De flesta av de deltagande fastighetsägarna har en uthyrningspolicy som ställer krav på att hushållets inkomst ska komma från förvärvsarbete eller utbildning. Inkomst från ekonomiskt bistånd godkänns som regel inte. Kravet på inkomst varierar mellan fastighetsägarna, från att den månatliga inkomsten ska vara den samma som hyran till tre gånger så stor som månadshyran. I de fall företagen godkänner inkomst från studier så har inkomsterna från studiemedel inte räckt för att nå upp till inkomstkravet för tillgängliga lägenheter. Företagen resonerar om uthyrningskravens funktion och berättigande i intervjuerna.

Jag anser att vi har förhållandevis låga trösklar. Du ska ha två gånger hyran brutto och det gäller familjen då. Kostar lägenheten tio så ska familjen ha tjuugo tusen. Det är många som klarar av det och vi är förhållandevis generösa med vilka inkomster, vi godkänner dock inte försörjningsstöd.

Ibland kan det vara så att om det inte finns några incitament själv, du betalar ingenting. Det är bara bidrag och ibland så är du inte lika rädd om lägenheten som om där finns ett ekonomiskt incitament som en borgensman eller att du har en inkomst. Vi är inte på öret på något sätt, men vi har den policyn.

(...) anledningen till att vi också har vissa av våra krav är att vi vill att människor ska kunna bo länge. Man ska ha förmågan att klara av att klara sin hyra över tid. Det, det är ju en av anledningarna också till att vi

tittar att man ska kunna visa inkomst sex månader fram till exempel, att man inte ska försätta sig i en situation där man inte klarar av att betala hyran. Varken ur vår synvinkel eller ur individens synvinkel.

Oavsett inkomstkrav och godkända inkomstslag så har kötiden varit ett problem. Kötiderna är ofta långa i bostadsföretagen, inte minst i centrala delarna av städerna. Det ska dock sägas att flera av företagen pekar på att det finns tillgängliga bostäder i vissa delar av staden.

Kötiderna är beroende på område självklart, en tvåa i Slottstaden kommer att ta lång tid, men en fräsch lägenhet i ett fräscht område som inte är central behöver inte nödvändigtvis ta så lång tid.

Ett av de medverkande företagen använder bosparande som tillägg till kön, vilket intervjupersonen pekar på har hjälpt många hushåll som kom till Sverige 2015–2016. Många i denna grupp började bospara tidigt och kunde därmed få tillgång till ett förshandskontrakt, givet att de uppfyllde inkomstkraven. De deltagande familjerna i Barns Bostad Först hade emellertid inte varit bosparare.

Sammantaget innebär de intervjuade fastighetsföretagens krav att de deltagande familjerna i Barns Bostad Först i normala fall inte hade varit berättigade till en bostad genom de reguljära fördelningsmodellerna som fastighetsföretagen tillhandahåller, antingen via den regionala förmedlingsplattformen Boplats Syd eller via sina egna förmedlingssystem. På så vis har samtliga företag som har intervjuats gjort undantag från sin uthyrningspolicy och sina kösystem när de har erbjudit bostad till familjerna.

Ingången i Barns Bostad Först

För samtliga fastighetsägare som har intervjuats i studien har det varit ett självklart beslut att medverka i satsningen och erbjuda lägenhet när Skåne Stadsmission eller Rädda Barnen kontaktade dem och berättade om Barns Bostad Först.

Det var väl inte så mycket om vi skulle gå med i projektet eller inte, för att det gör vi gärna. Vi hjälper gärna till när vi kan (...) Du stöter säkert ofta på folk som hänvisar till att ”men vi har ju en kö” (...) och jag ska inte överdriva att det är enkelt, men man får ju be om ett om ett undantag hos styrelsen. Det brukar aldrig vara något problem så klart. Vi vill alla hjälpa till. Och då gjorde vi helt enkelt ett undantag.

Alltså, jag behövde inte ta upp det med vårt huvudkontor, utan jag tog det med min chef och han sa att det i begränsad omfattning får jag lov att göra detta. Så det är rätt mycket jag som styr kring dessa lägenheter.

Flera av de deltagande företagen har sedan tidigare samarbete med såväl de deltagande organisationerna Skåne Stadsmission som Rädda Barnen. De har också ett samarbete med lägenhetsenheten på Malmö stad, och förmedlar varje år ett antal lägenheter till bostadssociala ändamål, så kallade sociala kontrakt. Erfarenheterna från samarbetet med Malmö stad har gjort att man har haft en rutin för att kunna erbjuda bostäder till personer i särskilt stöd med en mellanhand – bostäder som sedan har kunnat omvandlas till förstahandskontrakt om allt har fungerat väl. För de deltagande företagen har detta varit ett arbetssätt som har fungerat väldigt bra. Därför har det också varit en omställning när ett krav i Barns Bostad Först har varit att bostaden ska upplåtas till familjen med förstahandskontrakt direkt, som ett andhandskontrakt med mellanhand eller ett villkorat kontrakt med en kortare provotid.

Förstahandskontrakt eller andrahandskontrakt?

Vid diskussionen om kontraktens formen så har samtalen med företagen ofta kommit in på tidigare erfarenheter av att förmedla lägenheter till hushåll i stort behov, inte minst i samarbetet med kommunernas socialtjänster.

Intervjuperson: Ja med socialtjänsten då, efter man har skött sig i två år, så får man ta över kontraktet. Men här i det här fallet, då med Barns Bostad Först då är det förstahandskontrakt direkt. De står själva på det. Det är inga mellanhänder och ingenting sånt.

Martin: Var det ett svårt beslut att fatta. Eller fanns det diskussioner i företaget?

Intervjuperson: Det var ingenting vi diskuterade nej, Men det beror säkert också på kvantiteten. Hade vi pratat tio lägenheter? Det hade varit ganska mycket för oss. Då hade kanske diskussionen kommit upp. Men en lägenhet till en familj som vi hade träffat innan det var inga konstigheter.

Som intervjupersonen ovan beskriver var det aldrig någon diskussion i dennes företag om huruvida det skulle bli ett förstahandskontrakt eller andrahandskontrakt, så länge som det handlar om mindre kvantiteter av lägenheter. Intervjupersonen från ett annat företag beskriver det emellertid som en ”ganska stor diskussion kring formen”.

Vi diskuterade liksom bredden av det och konkret vem ska stå på kontraktet? I vanliga fall är det ju Malmö stad som står på kontraktet i vanliga sociala kontrakt och sen går det över. Men hur skulle det kunna se ut här? Skulle Stadsmissionen kunna ha möjlighet att stå på kontraktet, eller hur skulle man kunna göra? Så började vi diskutera det (...) Vi förstod ju då att Stadsmissionen hade varken juridisk möjlighet eller ekonomisk möjlighet att stå på kontrakt utan skulle vara den personen då som skulle stå på det. Det sa vi OK till även om det brukar vara så att de sociala kontrakten brukar gå via organisationerna. Men vi bestämde oss för att vi kan tänka oss att lämna någon lägenhet för att liksom bidra i piloten och se vart det bär och sedan utvärdera.

Andra fastighetsägare har inte godtagit ett ordinarie förstahandskontrakt direkt, utan velat ha en provotid och en garanti i form av stödet från Rädda Barnen för att kontraktet efter några månader ska kunna övergå till ett förstahandskontrakt. Man beskriver det som att man har önskat ”en ventil” under en övergångsfas.

Här har vi ju inte en andrahandsuthyrning, utan här är det ju första hand. Vi gjorde en tidsbestämd uthyrning första gången på sex månader och sen blev det tillsvidarekontrakt, men denna gång så blev det tills vidare direkt. Det har fungerat jättebra.

Organisationerna, urvalet och matchningen – en trygghet för företagen

Att många av fastighetsägarna har haft ett långvarigt samarbete med Rädda Barnen och/eller Skåne Stadsmission har varit avgörande för att företagen har gått in i ett samarbete kring Barns Bostad Först. Företagen beskriver det som att organisationernas kunskap om bostadsmarknaden och deras nära relationer till familjerna har fungerat som en garanti för att rätt familjer ska kunna få rätt lägenhet. Även om bostäderna alltså i de flesta fall har skrivits som förstahandskontrakt så har man alltså sett Skåne Stadsmission och Rädda Barnen som en säkerhet för att boendet ska fungera väl för familjen.

Att det var just Rädda Barnen som var en mellanhand var en absolut nödvändighet för att vi skulle kunna känna oss trygga med att gå in i detta. Vi fick förklarat för oss, ja om familjen, och deras situation, och hur Rädda Barnen hade tänkt kring att just den här familjen skulle bli aktuell.

Matchningen av familjer som görs av de deltagande organisationerna är och har varit central. Som beskrivits så arbetar Skåne Stadsmission och Rädda Barnen noggrant med att hitta familjer som de tror har möjlighet att klara av ett eget boende, med stöd av vägledarna från organisationerna kring andra delar i livet. Detta har varit ett mer eller mindre uttalat krav från fastighetsägarna – en garanti för att kunna frångå de principer som konkretiseras i deras uthyrningspolicy.

Skåne Stadsmission har godkänt dem så att säga, så är de välkomna hos oss.

Matchningsprocessen har sedan fungerat genom att organisationerna har hört av sig med önskemål kring bostadsstorlek, område och hyresnivå, varpå företagen har försökt hitta en lägenhet i sitt bestånd som motsvarar dessa önskemål.

Den första lägenheten, det var en kvinna med ett barn, och man då sa att det vore lämpligt med en liten trea eller i alla fall en tvåa, alltså att man gav någon sorts indikation och jag tror också vi hade en dialog kring ungefärlig maxhyra.

Ja, men mina spontana tanke var ju att det var för min del lockade att hjälpa våldsutsatta kvinnor faktiskt. Så det var ett önskemål från min sida att vi hjälper kvinnor som har lämnat ett förhållande i våld. Och, ja, det har man kunnat tillgodose till en viss del (...)

Det är viktigt att påpeka att fastighetsägarna inte har varit med i urvalsprocessen, utan fokuserat på att hitta en bostad som matchar önskemålen. Skåne Stadsmission och Rädda Barnen har haft ansvar för att välja ut familjer. En av intervjupersonerna i fastighetsföretagen berättar.

Vi var inte alls involverade. Vi bad att få veta vem det var för att kunna titta bara så att det inte är så att man har en skuld hos oss. Det är ju så vi gör också med om andrahandshyresgäst till staden ska flytta in. Att vi får reda på vem det är, hur många de är och bara kunna titta ifall de har skuld till oss och ifall det har varit något stök om de bott hos oss.

Särskild vikt har lagts vid att hitta ett bra bostadsområde för familjerna. Hänsyn har tagits till barnens skolgång och tidigare förankring i städerna, men det har också gjorts ansträngningar för att inte förstärka segregationsmönster i staden. Om det har inte funnits särskilda önskemål från familjerna eller organisationerna har man därför erbjudit lägenheter framför allt i centrala delarna av städerna.

Jag tror inte att det var något önskemål eller så om särskilt område eller något område man skulle undvika och liknande för annars kan det ju vara så ibland att alla områden inte funkar för man kanske har en historik där eller liknande, men, nej, det var ganska brett så att vi försökte hitta en fräsch lägenhet i ett bra läge.

Det har också hänt vid några tillfällen att familjer har tackat nej till lägenhet som de har blivit erbjudna. Det kan handla om en lägenhet som inte riktigt motsvarar behoven, eller att man faktiskt inte blivit erbjuden en långsiktig lösning.

Vi hade en visning för en annan familj i förra veckan, men de valde att inte ta den lägenheten så att än så länge så har vi bara ett skrivit kontrakt med en familj.

Vi har lämnat två lägenheter, men det blev inte en tredje för att vid något tillfälle så tackade de nej. Och det förstår jag också i efterhand för jag tror det var ett korttidskontrakt, den här personen tackade nej för att man kände kanske en osäkerhet då det var det inför kommande renovering.

Intressant nog har dessa familjer som har tackat nej valt att gå tillbaka till en mer eller mindre prekär andrahandsboende. Som både fastighetsägarna och de deltagande organisationerna påpekar så tyder detta på att det är personer med preferenser kring sitt boende och framför allt att de vill det absolut bästa för sina barn. Därmed kan ett andrahandsboende i ett område eller en miljö där man känner sig trygg premieras före ett förstahandskontrakt, även om det innebär att du kastas tillbaka in i en ovisshet.

Matchningsparadoxen

Att hitta rätt familjer, och sedan lyckas matcha dessa med rätt lägenhet som passar familjens behov har inneburit att processen ofta tagit relativt lång tid. Även om fastighetsägarna har bostäder som de kan erbjuda med relativt kort varsel kan matchningsprocessen bli utdragen. Flera av fastighetsägarna uttrycker att de är beredda att bistå med flera lägenheter till Barns Bostad Först. Problemet har varit hur matchningen mellan tillgängliga bostäder och hushåll med låga inkomster, främst från ekonomiskt bistånd, ska gå till.

Men det har också varit så att kanske man har kunnat matcha de med lägenheter som jag faktiskt har tillgängliga. Kanske alltså sådana som jag bara hyra ut med ett kort varsel.

Många av bostäderna som finns tillgängliga i fastighetsägarnas bestånd har en hyreskostnad som är högre än det tak för boendekostnader som ryms inom ramen för det ekonomiska biståndet. Kommunernas socialtjänst har numera en strikt gränsdragning kring taket för boendekostnad, vilket innebär att boendekostnader med en kostnad som överstiger kostnadstaket inte beviljas, varpå hushållet inte kan erbjudas till bostaden.

Bostädernas hyreskostnad hänger förstås ihop med storleken på bostaden, och eftersom barnfamiljer är i behov av större lägenheter blir hyrorna ofta högre än vad det ekonomiska biståndet medger. Alternativet skulle då vara att bo mindre, exempelvis att en familj på tre bor i en tvåa. Å andra sidan så har företagen riktlinjer för hur många som får bo i en bostad för att undvika trångboddhet.

Tidigare betalade ju socialtjänsten i princip vilka hyror som helst så länge folk fick tak över huvudet, vilket kanske var bra på sätt och vis, men vilket också lite grann kanske bet de boende i svansen lite grann också därför att det kommer en morgondag. Etableringsstödet har du två år och sen så har du försörjningsstöd

med de med de vanliga ersättningsnivåerna och då var det ju väldigt, väldigt många som fick flytta runt. De kunde inte ha en så pass dyr lägenhet som de initialt hade.

Det kostar pengar att flytta och du kanske måste ta upp barnen, så de får börja en ny skola och med den otryggheten som det ger. Du kanske var tvungen att flytta till en mindre lägenhet med den problematiken som trångboddhet medför.

Vi har mycket ettor, tvåor och treor, men inte så många fyror. Det är ju i allmänheten en bristvara om man säger så, speciellt om man pratar om trångbodda familjer.

Således uppstår en matchningsparadox där de bostäder som kan erbjudas antingen är för små för barnfamiljer som behöver flera rum för att få en godtagbar boendestandard, eller för stora och därmed för dyra för att familjerna ska kunna betala hyran med hjälp av ekonomiskt bistånd.

På grund av detta är familjerna som är involverade i satsningen oftast mindre familjer, en eller två vuxna med ett eller max två barn. Större bostäder kan inte bli aktuella på grund av den höga boendekostnaden, vilket också begränsar urvalet av familjer som kan matchas i Barns Bostad Först.

Hur har det gått?

Och det föll väldigt väl ut - en fantastisk familj. Vi var jätteglda att få dem som var hyresgäster och så vitt jag vet så trivs de väldigt bra i sin lägenhet.

Vid intervjuerna framgår det att samtliga fastighetsägare är väldigt nöjda med Barns Bostad Först. De är väldigt glada över att just dessa familjer har blivit deras hyresgäster, de menar att allt har flutit på bra och att det inte har varit några problem. Fastighetsföretagen betonar att de har hört väldigt lite från sina hyresgäster i Barns Bostad Först, vilket de ser som ett gott tecken.

Det har gått bra. Vi har inga negativa saker att säga alls. När man inte hör så mycket så är det ju oftast väldigt positivt och vi har inte haft den vidare kontakt med dem helt enkelt på det sättet att det skulle vara något problem.

Sen är det ju är det ju en viktig del så klart med när man har ett förstahandskontrakt att man gör felanmälningar om det är någonting som inte funkar. Det är bara naturligt att det är någonting under ett helt och det är bara någonting som är positivt. Är det så att det är kallt i lägenheten så är det ju någonting vi ska kolla upp. Är det en kran som droppar den fördelen har man just när man bor i en hyreslägenhet att de faktiskt ska kunna få hjälp med sådana saker. Det ska man ju inte behöva leva med då om kranen droppar (...). Det kan ju vara värre på andra hållet egentligen. Om det har gått fem år om man inte hör någonting sedan en lägenhet då kan det ju vara någonting annat.

Det började ju med att jag hade kontakt med Barns Bostad Först, men sedan övergår det ju till att hyresgästen själv hör av sig. Den första i lägenheten, hon var ju varit väldigt aktiv i början och mejlade mycket med frågor och var lite osäker på fakturorna och OCR nummer och lite såna grejer. Och där har de ju möjlighet att vända sig till Rädda Barnen för att få det stödet. Men hon var ju väldigt nyfiken. Den andra har inte hört av sig någonting alls så att hon verkar ju vara mer självgående. Men det har funkant utmärkt oss då så att vi har liksom inga problem med just de lägenheterna.

En fastighetsägare har själv valt att hålla kontakt med de boende och berättar att hen tycker det är viktigt att se hur det går för familjerna. Intervjupersonen berättar att hen blir glad över att prata med de boende som berättar hur de trivs och att livet har förändrats till det bättre. Särskilt lyfter hen upp att samtliga familjer som fått en bostad har kommit i arbete under det år som satsningen pågått.

En annan fastighetsägare berättar om mötet med en av de första som flyttade in i satsningen och hur det påverkade hen.

Jag kommer ihåg när jag var med vid en av de allra första kontraktsskrivningarna (...) det var kanske ett år sedan och den kvinnan var ju otroligt tacksam att få en chans att komma in på bostadsmarknaden – hon har levt utanför bostadsmarknaden och jag förstår hur svårt det är att komma in (...) och den tacksamhet hon visade för att hon får en chans.

Under intervjuerna ställde jag frågor om hur kontakten ser ut med Rädda Barnen respektive Skåne Stadsmission efter matchningen. Ingen av de intervjuade fastighetsföretagen har någon regelbunden kontakt med organisationerna kring familjernas boende, det handlar snarare om det kan bli aktuellt med nya matchningar eller om satsningen i stort. I stort sett har inte något utbyte skett kring de redan inflyttade barnfamiljerna.

Ingen kontakt alls är det, nej, och det ska det inte vara heller. Så det är alldeles i sin ordning.

Sammanfattningsvis så har fastighetsägarna haft begränsad kontakt med såväl barnfamiljerna som Skåne Stadsmission och Rädda Barnen efter att hyreskontrakt har skrivits. Däremot vittnar fastighetsföretagen om vikten av stödet från vägledarna till familjerna.

I Stadsmissionen och Rädda Barnen så har man ju inte bara den här kontakten att man ordnar lägenhet och sen släpper det, utan att det finns ju en annan samvaro eller att man har andra kontakter. Det är viktigt, men en kompetens som ligger främst hos dem.

Men om inte annat för familjen så tror jag att det var ett jättestort stöd. Jag upplever att språket [hos familjen, förf. anm.] inte var en barriär när vi träffades, men det är klart när svenska inte är modersmålet så kan man ju känna sig lite.... det kanske är lättare för dem att blomma ut lite mer när de visste att de hade det stödet med sig så det kanske var mer betryggande än vad jag kunde säga.

Framtiden

Som beskrivits ovan är fastighetsägarna mycket nöjda med sitt deltagande i Barns Bostad Först. Samtliga intervjuade fastighetsägare är beredda att erbjuda fler bostäder inom ramen för verksamheten.

Jag har för mig att efter det här lyckade försöket så tror det var jag som hörde av mig till Skåne Stadsmission och frågade har ni fler såna kunder så skicka över till dem!

Vid en diskussion om huruvida företagen ser några risker med att skala upp verksamheten är de flesta kluvna till detta. Man ser å ena sidan inte någon risk att erbjuda någon eller några lägenheter ytterligare till verksamheten. Men å andra sidan så tror de flesta att det finns en gräns där det kan bli för många för att det ska urholka det ordinarie systemet.

Om det finns en bortre gräns, det finns det ju självklart det (...), men vi hjälper gärna till om vi kan. Målsättningen för oss är inte tio lägenheter per år och det tror jag inte ska vara Stadsmissionens ambition heller. De ska ju trots allt följa upp de här de här familjerna först.

Ett alternativ som flera lyfter fram är att fler fastighetsföretag skulle kunna erbjuda ett mindre antal bostäder.

När det är så få så tycker jag inte att det är en risk för oss. Det tycker jag inte utan vi skulle kunna absolut kunna tänka oss fler. Jag tycker att idén eller piloten eller vad man nu kalla det är. Bra och jag tycker att det behövs. Så det som hade varit bra hade väl varit om vi är fler som kan hjälpas åt och täppa till det här glappet så att säga. Och om det nu är många goda exempel så kanske det är fler som kan tänka sig att vara med. Om man då gör det på en bredd så det skulle kunna fungera likadant i andra kommuner där det behövs.

Martin: Har ni någon tanke om vad det kan leda till så att säga på utifrån ett större perspektiv? Dels kan det kan det på något sätt påverka er som fastighetsägare och kan du påverka den samhälle och debatten eller diskussionen om just hemlöshet och utestängning?

Intervjuperson: Både ja och nej, Men visst är man en lite mindre privatfastighetsägare som ser att de stora företagen kan göra detta och det har fungerat bra så då vågar de kanske också sig på att hyra ut den här lägenheten som ändå snart kommer att bli tom... så på marginalen ja, att om vi är några lite större eller om det blir några stycken som hoppar på det tåget med goda erfarenheter kan andra ansluta sig.

En annan fråga kring uppskalning som diskuterades under intervjuerna är finansieringsmodellen och den ekonomiska säkerheten. Genom att fastighetsföretagen frångår sina uthyrningskrav och godtar hushåll utan inkomst från arbete menar de att de tar en större ekonomisk risk, särskilt med tanke på att det inte finns någon ekonomisk garant bakom hyresgästen, som i fallet med kommunala andrahandskontrakt. Man ser det delvis som en risk som kompenseras av att urvalet och matchningen är noggrann och att Stadsmission och Rädda Barnen har bra koll på familjerna och ger dem stöd. Vid en större skala så funderar man på om samma matchning och urval är möjligt, och om samma starka stöd och vägledning är möjligt. Och i så fall vem som ska bekosta det.

Strukturella förändringar?

Intervjuerna med fastighetsägarna har avslutats med ett samtal om hur Barns Bostad Först har påverkat deras arbete och förhållningsätt. Samtalen kom att handla mycket om att man som fastighetsägare har fått en ytterligare ökad förståelse för vilka grupper som hamnar utanför bostadsmarknaden, hur lätt det kan vara att trilla ut, och hur språket och kanske bakgrunden kan utgöra barriärer. Det som flera fastighetsägare konstaterar är att familjerna är ”som vilka familjer som helst”, förutom det faktum att de har en sämre ekonomi och saknar språket.

Jag kan inte för mitt liv förstå hur de inte har kunnat få en lägenhet själv. (...) Jag vill påstå att det inte finns speciellt mycket diskriminering på bostadsmarknaden. Jag är inte helt säker på att jag alltid har rätt (...) men jag tror att de har haft otur helt enkelt. För hade de sökt lägenhet hos oss så hade de garanterat fått.

Som tidigare beskrivits har fastighetsföretagen reflekterat över uthyrningskrav och kötid som utestängande faktorer för de aktuella barnfamiljerna. De har alltså gjort undantag avseende uthyrningskraven för familjerna i Barns Bostad Först, med Rädda Barnens och Skåne Stadsmissions urval och kontinuerliga stöd som någon form av garanti. Familjernas inkomster eller försörjning följs sedan inte heller upp i de fall det handlar om ett temporärt kontrakt med provtid som har övergått till ett förstahandskontrakt. I likhet med hur kommunala sociala kontrakt övergår till ordinarie förstahandskontrakt så görs alltså inte någon inkomstkontroll vid denna övergång.

(...) annars tittar vi ju inte alls på vilken sorts inkomst man har eller om man har försörjningsstöd eller liknande utan när man har bott i två år och har betalt sin hyra i tid och skött sig i övrigt och lägenheten är OK, då får man ju ett förstahandskontrakt.

Att familjerna inte nått upp till uthyrningskraven och haft inkomst från ekonomiskt bistånd har således inte varit ett hinder för att upplåta förstahandskontrakt till familjerna i Barns Bostad Först. På samma sätt som att ett socialt kontrakt backas upp av kommunen ser man samarbetet med Rädda Barnen och Skåne Stadsmission som en garanti, om än inte ekonomisk sådan.

Ingen av fastighetsägarna har emellertid gjort några justeringar av uthyrningskraven under verksamhetens gång, och under intervjuerna framkommer det inte heller något som pekar på att erfarenheterna från Barns Bostad Först direkt kommer att förändra uthyrningskraven eller på andra sätt regelverk som begränsar målgruppens möjligheter på hyresbostadsmarknaden, även om diskussioner finns.

Martin: Hur resonerar ni kring de uthyrningskrav och tillträdeskraven ni har? Är det liksom någonting som diskuteras? Har ni reviderat dem på senare tid, eller går hur går snacket? Skulle det kunna gå att förändra synen på uthyrningskrav?

Intervjuperson: Ja, vi tittar över dem med regelbundenhet, det gör vi. Sen har vi ju en nationell uthyrningspolicy som fungerar över hela landet så att säga och. Där vi också vill göra så lika som möjligt och det är ju en utmaning så klart, eftersom marknaderna ser olika ut men på uthyrningspolicy och fastighetsägarkraven är samma för hela landet. Men det är någonting som diskuteras absolut och som vi tittar över.

Fastighetsägarna har snarare varit inne på andra lösningar än att förändra strukturer inom den egna organisationen. Framför allt efterfrågar man ett ökat statligt eller kommunalt stöd för att få bukt med den strukturella hemlösheten. Frågor som behovsprövad kö och sociala bostäder har diskuterats under intervjuerna, förslag som ses som både innehållandes fördelar och nackdelar.

Det är ju en jätteintressant diskussion för man pratar ju ändå en del om förtur. Tidigare var det kanske förtur till nyanlända. Nu är det förtur till en barnfamilj och vi har pratat om att Boplats Syd skulle ha liksom olika köer. Och det är som du säger, var går gränsen mellan vilka som ska få förtur? Vilken grupp prioriterar man bort om man prioriterar en grupp? Då kanske det är ungas vuxna som ska flytta hemifrån och studenter som inte får tillgång. Det är intressant att ta med i ett större perspektiv.

Flera av intervjupersonerna är också inne på vikten av att det offentliga hjälper hushållen in i arbete och utbildning för att på så sätt klara sin egen försörjning och kunna efterfråga en bostad.

Familjerna behöver hjälp från myndigheter, staden och ja samhället liksom. Såna här stödinsatser är ju jätteviktiga och att man hjälper dem inom arbetsmarknaden att de får stöd där, så de kan komma ut till antingen praktik eller arbetsplatser och så.

Sammanfattningsvis har de deltagande fastighetsägarna mycket goda erfarenheter från att arbeta med Barns Bostad Först. Företagen beskriver det som att de vill hjälpa till där de kan och att Barns Bostad Först är ett typexempel på när de kan göra en insats. Resultaten har också varit goda, mycket få problem har uppstått med de matchade strukturellt hemlösa barnfamiljerna. För att underlätta för målgruppen i större skala att komma in på bostadsmarknaden ser de emellertid att andra insatser behövs. Även om fler fastighetsägare skulle kunna medverka med ett mindre antal lägenheter till Barns Bostad Först är företagets bedömningen att lägre trösklar behövs, och att dessa lägre trösklar måste möjliggöras genom eller med hjälp av betydligt större statligt eller kommunalt stöd, antingen till hushållen eller till bostadsföretag som kan arbeta mer behovsprövat.

4.3. Rädda Barnen och Skåne Stadsmission

De två organisationerna Rädda Barnen och Skåne Stadsmission har uppenbart en lång historik i att arbeta med barnfamiljer i utsatthet utifrån olika perspektiv. I Barns Bostad Först har de närmast sig frågan om hemlöshet bland barnfamiljer utifrån sina respektive bakgrunder och särskilda fokus. För Skåne Stadsmission har frågor om förstahandskontrakt direkt och ”modelltrogenhet” varit central. I Rädda Barnen har ett särskilt fokus legat på barnens bästa och barnens rättigheter, vilket är tydligt i intervjuerna med organisationens representanter. Skåne Stadsmission och Rädda Barnen har i sin verksamhet lagt stor vikt på bostadsmarknadens utestängande effekter och frågan om strukturell och social hemlöshet. En särskilt viktig händelse kring denna kategorisering var när Malmö stad lade om sina riktlinjer för kommunala andrahandskontrakt 2019.

Ja, för det var ju då våren 2019. Då bestämmer sig Malmö stad för att jobba på ett annat sätt där man delar upp hemlösheten i social hemlöshet och strukturell hemlöshet – så målgruppen för Barns Bostad Först blev tydlig där. Det är ju strukturellt hemlösa och så har vi pinpointat ytterligare att det är barnfamiljer. När då staden går ut med att man inte är någon bostadsförmedling utan att om man inte har några andra sociala problem, då behöver man lösa boende själv. Ja det var ju den stora samhällsförändringen som hela Barns Bostad Först bygger på.

De har haft båda stora förväntningar på Barns Bostad Först. Som framgår av modellen har ett av de mest tydligt framskrivna målen med Barns Bostad Först varit att familjerna ska få en stärkt egenmakt och inflytande över sina liv med utgångspunkt i ett tryggt boende. Samtidigt har man haft ambitioner med att verksamheten ska kunna förändra bostadsmarknaden, vilket kommer att beskrivas i det följande.

Ingången i Barns Bostad Först

De två organisationernas har alltså något olika ingångar och lägger olika tonvikt på olika perspektiv i Barns Bostad Först beroende på organisationernas särart och historik. Men den gemensamma nämnaren att man har arbetat utifrån den teoretiska modellen som togs fram efter Vinnovaprojektet där båda organisationerna alltså fanns representerade.

En stor del av arbetet mellan Vinnovaprojektets avslut och starten av Barns Bostad Först har ägnats åt att utveckla den teoretiska modellen till en praktisk implementerbar modell. I detta arbete var identifiering av fastighetsägare och andra samarbetsparter centralt. Framför allt handlade det om finansiering av modellen. Inledningsvis fanns ambitioner, inte minst från Skåne Stadsmission, om att hitta samverkan med fastighetsägare som också kunde vara med och medfinansiera hela modellen, det vill säga medverka i kostnaderna för det stöd som ingår till de boende, utöver själva bostaden. Intresset för en sådan medfinansiering var emellertid svalt, och det samarbete som kom att etableras fokuserade i stället på att medverkare fastighetsägare skulle bidra genom att erbjuda en eller ett fåtal bostäder utanför kön vardera till strukturellt hemlösa barnfamiljer som organisationerna valde ut. För Skåne Stadsmission kom Barns Bostad Först därmed att främst tituleras ett påverkansarbete där man ville nå så många fastighetsägare som möjligt för att kunna påverka dem i frågan om just strukturell hemlöshet. En av organisationens representanter berättar.

Under åren som gick så gick vi från att vi skulle hjälpa alla hemlösa barnfamiljer i Malmö till att det kanske är mer effektivt om vi driver det som ett påverkansprojekt. Vi vill påverka bostadsmarknaden och lyfta upp den här gruppen som vi upplever kommer i kläm liksom.

Rädda Barnen har haft en liknande ingång i Barns Bostad Först i den mening att man har hoppats på en strukturell förändring. Däremot har man inte haft samma ambition om att skapa en sådan förändring genom en mångfald av fastighetsägare med ett fåtal bostäder vardera, utan man har arbetat mer pragmatiskt utifrån att få fram bostäder till de barnfamiljer man har kontakt med i sin verksamhet. Målsättningen har inte varit lika uttalad i termer av ett påverkansarbete, även om organisationen hoppas att verksamheten ska förändra bostadsmarknadens och välfärdssamhällets strukturer.

Nej, men alltså det bästa hade ju varit om vi inte behövdes utan att samhället själv hade liksom burit det här och att, liksom den här målgruppen hade kunnat få möjligheter genom vårt välfärdssystem. Det vill säga långsiktiga bostäder, till exempel om sociala kontrakt hade kunnat fungera som Barns Bostad Först – kontrakt, eller att marknadens trösklar sänktes.

Oavsett ingång i Barns Bostad Först har man alltså följt samma modell, med vissa undantag. Ett sådant undantag har varit frågan om förstahandskontrakt direkt eller temporärt kontrakt med provotid. Dessa två olika strategier har beskrivits ovan, och visar på hur de två organisationerna har haft en något olika syn på verksamheten. För Skåne Stadsmission har modelltrogenheten till principerna i Barns Bostad Först – men också i Bostad Först – varit centrala, medan Rädda Barnen har haft en mer pragmatisk hållning med barnens bästa i första rummet.

Något som emellertid har varit likartat är det noggranna arbetet med urval, matchning och stöd. Som tidigare beskrivits har en mycket viktig del i modellen varit urvalet av barnfamiljer och matchning med fastighetsägare och lägenhet.

Urval och matchning

Både Rädda Barnen och Skåne Stadsmission har lång erfarenhet av att arbeta med utsatta grupper på bostadsmarknaden. Att göra ett urval av familjer för matchning i Barns Bostad Först har varit ett tidskrävande arbete som har byggts på att lära känna familjerna noga för att kunna förstå deras behov och deras möjlighet att klara ett eget boende. Det har funnits många kandidater för deltagande i verksamheten, berättar intervjupersonerna.

Intervjuperson: Och sedan har ju vi kartlagt betydligt fler familjer än vad som vi har matchat mot en lägenhet, så att vi gör ju ändå ett noggrant urval.

Martin: Det kan ju inte vara lätt, tänker jag, att göra valet och prioritera?

Intervjuperson: nej, men det är ju den typen av dilemma som vi möter varje dag. Det är det som är socialt arbete att väga behov mot behov.

Intervjuperson: mitt dilemma är lite mer att det tar tid. Vi behöver lära känna familjen. Vi gör inga utredningar som socialtjänsten utan vi pratar med familjen. Vi träffar familjen. Barnen och föräldrarna.

Under träffarna med familjerna har organisationerna också märkt att bakom – eller vid sidan av – vad som först kan uppfattas som en bostadsproblematik orsakad av strukturella anledningar så ligger ofta något annat. Det blir tydligt att uppdelningen mellan social och strukturell hemlöshet är bristfällig, särskilt för att personer som levt länge i en strukturell hemlöshet utvecklar annan problematik, inte minst mental stress och ohälsa.

Många vi träffar, bland annat då massa barnfamiljer som bor på socialtjänstens tillfälliga boenden som socialtjänsten har bedömt som strukturellt hemlösa (...) de bedömer vi absolut inte som strukturellt hemlösa.

Här har emellertid en selektering varit nödvändig. En intervjuperson berättar att man har försökt vara ”modelltrogna” i den mening att man har valt ut familjer som har ekonomiska svårigheter, men i övrigt har bedömts kunna klara ett boende i förstahandskontrakt med stöd från organisationen.

Vi var modelltrogna av många anledningar liksom, men en anledning är att det ska funka, alltså familjen ska klara sig. Det ska funka för familjen och det ska funka på fastighetsägarna.

Urvalet av hushåll som kan kategoriseras som strukturellt hemlösa har emellertid inte varit helt enkelt. En av intervjupersonerna berättar om hur kategoriseringarna och definitionerna kan fungera som ett verktyg för att bedöma vilket stöd individer behöver, men att kategoriseringarna inte kan ses som vattentäta skott, utan överlappande och förstärkande över tid, och att de i själva verket kan verka kontraproduktivt.

Ja, jag tänker att det alltid är svårt att liksom kategorisera människor. Men om man tittar liksom på de här familjerna i förhållande till definitionerna, så tänker jag att det är någon slags mellanläge som vi pratar om

här. Utifrån min erfarenhet av strukturell hemlöshet kan man inte vara i den särskilt länge utan att det övergår i någon form av social problematik och stresspåslag som innebär psykisk ohälsa eller liknande, så att därför så tänker jag att många av de här familjerna har bott väldigt länge under de omständigheterna, vilket också genererar på sikt annan problematik som för den sakens skull behöver inte det betyda att man behöver supermycket komplext stöd. Utan det här är också väldigt kapabla människor vi pratar om.

Hur har det gått?

I stort ska det sägas att Rädda Barnen och Skåne Stadsmission bekräftar de framgångshistorier som barnfamiljerna och fastighetsägarna tidigare har vittnat om. Man berättar flera historier om familjer som har fått ordning på sitt liv när de fått ett tryggt boende, hur viktigt det sociala stödet har varit och om tillmötesgående fastighetsägare. Över lag är det en mycket ljus bild av resultaten som tecknas, framför allt på individnivå.

Ja, jag tror det har påverkat dem väldigt på många fronter, dels föräldrarna men också barnen. Jag pratade med en av dem i förra veckan, och då sa hon att de hade flyttat från ett helt annat land och att det var en jobbig process och också i samband med det blir ensamstående att kunna klara barnen och allt på egen hand. Vi pratade då om barnens situation, att nu efter de fick lägenheten, så har de inte behövt flytta eller byta skola, utan de har varit till samma skola ett tag och det var hon väldigt glad över.

Att de har kunnat få ett stabilt liv och så här en bostad och sen tror jag det har betytt väldigt mycket för de vuxna också att veta att vi att de har ett hem helt enkelt som de kan luta sig tillbaka till och alltså bli självständig.

Samtliga intervjuade trycker på hur tydligt det har varit att boendefrågan är central för hela livet. ”Resultaten visar hur otroligt frågan om central boendet är och att allt kan lösas ganska snabbt”, säger en intervjuperson som också menar att detta var ett resultat som man hade förväntat sig av Barns Bostad Först, men att de är förvånade över att det har gått så fort för familjerna att etablera sig och förbättra sin situation. Detta visar tydligt att gruppen som valts ut verkligen har strukturella problem, menar intervjupersonen.

Men samtalen med organisationerna ger också en mer nyanserad bild av verksamheten. Organisationerna berättar att det har uppstått lite friktion i något enstaka fall, där familjen har glömt att betala hyran, eller att det har varit klagomål från grannar där organisationen har behövt gå in och ha ett samtal med både hyresgästen och fastighetsägaren. Problemen har klarats upp, och enligt de intervjuade är detta något som skulle kunna hända vilken hyresgäst som helst.

Samtidigt säger de uppkomna problemen kanske något om skalbarheten för Barns Bostad Först. Hur mycket resurser kan de två frivilligorganisationerna lägga på att kartlägga, välja ut och matcha personer och familjer som de tror kan klara sitt eget boende utan friktion?

Det sociala stödet

De vägledare som har arbetat med barnfamiljerna har varit centrala för Barns Bostad Först. Som beskrivits tidigare i denna rapport så har de betytt mycket för familjerna som har deltagit. Vägledarna själva delar bilden av att de kan ha en viktig funktion i den mening att de kan hjälpa till med många olika frågor familjerna behöver hjälp med. Vägledarna berättar.

Det har varit mycket faktiskt, men det sociala stödet tror jag har varit viktigt för att hela arbetet ska vara komplett i och med att jag (...) har nära kontakt med familjen men också fastighetsägaren. (...) det kan handla om allt, om att kolla på framtidsmål, hjälpa till med att hitta studier och söka arbete. Det kan handla om att titta på hyran – i början när en familj flyttade in, vissa av dem hade aldrig betalat en hyra förut... att bara titta på den biten, hur du betalar hyra, göra det kanske tillsammans första gången, för att de sen ska kunna göra det själva.

Det har varit väldigt individuellt med vad för stöd det har varit. Det har varit mycket kring bostaden, till exempel hyran, försäkring, teckna elavtal, bredband, ja allt som rör bostaden i början av processen. Och sen när de när det har fallit på plats så hade det varit mer att vi tittat på framtidsplaner, studier eller jobb. Det är också beroende på vad familjen går igenom i livet. Det har varit också mycket annat. Som ett exempel en familj då som inte har svenskt medborgarskap och då var det mycket med det och hjälpa till med att titta på vad man kan göra för att få det. Och sen har det varit mycket med att ansöka om ekonomiskt bistånd. I ett visst fall så har familjen inte beviljats i och med att pappan till barnen jobbar och de står fortfarande som gifta fastän de inte har kontakt och inte bor med varandra och så vidare. Så det har varit mycket att lösa sådana problem.

Sammantaget bekräftas bilden av att familjerna i Barns Bostad Först har olika behov förutom tak över huvudet, men att behoven framför allt är relaterade till att förstå och navigera i det svenska samhällets strukturella förutsättningar. Rädda Barnens och Skåne Stadsmissions stödfunktioner i form av organisationernas vägledare och deras stöd har varit värdefullt för att familjerna ska kunna få och behålla sitt boende, men också att få tillträde till samhällets innanförskap och komma vidare i sina liv.

Framtiden

Som beskrivits inledningsvis i detta kapitel har Skåne Stadsmission och Rädda Barnen höga ambitioner och förhoppningar med Barns Bostad Först. Förutom att kunna hjälpa individerna, vilket bevisligen man är lyckosamma med, så har båda organisationerna sett satsningen på Barns Bostad Först som ett påverkansarbete, dels gentemot det offentliga och politiken, dels gentemot fastighetsbranschen.

Förhoppningarna kan sammanfattas i fyra punkter: För det första har man haft förhoppningen att verksamheten ska kunna skalas upp med en stadigvarande finansiering, för det andra har det funnits en förhoppning om ökad medvetenhet om problemet med grupper som hamnar utanför den svenska bostadsförsörjningen, för det tredje har det funnits en förhoppning att trösklarna in på bostadsmarknaden ska blir lägre, och för det fjärde att en önskan om att hushåll med särskilda behov ska kunna få förtur på bostadsmarknaden.

Uppskalning och stadigvarande finansiering

Att Barns Bostad Först ska kunna växa och omfatta fler familjer och fler fastighetsföretag har varit en tydlig målsättning. Utifrån organisationernas erfarenheter ett år efter starten står det klart att modellen har varit framgångsrik på individnivå, och att en uppskalning skulle kunna vara möjlig. Rädda Barnen planerar en start av verksamheten i Göteborg och Skåne Stadsmission har många familjer som skulle kunna placeras, samtidigt som deltagande fastighetsägare gärna ställer upp med fler lägenheter. Organisationerna ser på så vis inga hinder för att verksamheten ska kunna växa utifrån hur modellen är konstituerad. Hindren som föreligger är i stället kopplade till finansiering och urvalet av familjer.

Det stod tidigt klart att deltagande fastighetsägare inte skulle vara beredda att gå in med finansiering för stödfunktionen i Barns Bostad Först. I stället har organisationerna fått bekosta denna del inom sin ordinarie verksamhet. Skåne Stadsmission har fått medel för Malmö stad att utveckla verksamheten och hoppas att denna finansiering kan fortsätta. Rädda Barnen har inte haft någon sådan extern finansiering.

För att klara finansieringen diskuteras olika möjligheter under intervjuerna. En representant från Rädda Barnen är inne på att titta på missionsorienterade finansieringsmodeller såsom sociala utfallskontrakt.

Jag tänker väl att vi får väl ta ett steg i taget och se, det finns ju olika finansieringsmodeller som man skulle kunna titta på. Alltså kollektiv impact är ju en modell som vi tittar på, sociala utfallskontrakt en annan. Det finns ju lite olika sätt man skulle kunna titta på det här, men då behöver vi också komma upp i volym och där är vi inte just nu i alla fall. Däremot så finns det olika möjligheter (...) och när det gäller uppskalning så är det ju ganska lätt i vår organisation att göra det. Men det är ju alltid finansieringsfrågan som är den svåra frågan.

En annan av intervjupersonerna pekar på att fastighetsägarna själva skulle kunna stå för stödet som civilsamhället står för i Barns Bostad Först, men också att det skulle kunna ske i samverkan mellan fastighetsägare och civilsamhälle:

Det hade ju varit lika värdefullt om någon annan skulle plocka upp det här. Till exempel en fastighetsägare som säger "OK, vi kör vi själva". Många fastighetsföretag har ju jättefina bostadssociala team till exempel som hade kunnat arbeta med lite vägledning. Att man hade kunnat sett en vinning med att göra det själv, det är ju ingenting som säger att man inte hade kunnat det. Sen kan man ta hjälp av civilsamhället i det som vi är duktiga på. Man glömmer ju ofta oss i många frågor.

En annan fråga som uppstår som är kopplad till finansiering och uppskalning är hur urvalet av familjer ska kunna fortgå och utvecklas. Som denna rapport har pekat på är urvalet och matchningsprocessen tillsammans med stödet från organisationerna avgörande för hur väl Barns Bostad Först har fungerat. Detta har delvis att göra med att man har varit vad man kallar för "modelltrogn" och noga valt ut familjer som enbart har en strukturell hemlöshetsproblematik. Men som också har påpekats så ligger det ofta annan problematik mer eller mindre dold hos familjerna. Individer som har levt länge i en utsatt bostadssituation har utvecklat andra svårigheter, inte minst psykosocial stress. Det har visat sig att just de hushåll som organisationerna möter som enbart har en strukturell eller ekonomisk problematik är ganska få. Vid en

uppskalning befarar organisationerna därför att man inte kommer kunna dra en sådan tydlig gräns mellan strukturellt och socialt hemlösa familjer, och att detta kommer att innebära att hushållen kommer behöva mer stöd och kanske att en del fastighetsägare kommer bli mindre intresserade att upplåta bostäder till Barns Bostad Först.

Av denna anledning är organisationerna också måna om att frågan om hemlöshet och dess orsaker diskuteras och problematiseras och att satsningen väcker en större medvetenhet om hemlöshetsproblematikens komplexitet.

Medvetenhet om hemlöshetens komplexitet och hushållens karaktär

Barns Bostad Först har visat att gränsdragningen mellan social och strukturell hemlöshet är problematisk och att en sådan kategorisering i det närmaste är omöjlig att göra. Därför hoppas organisationerna att Barns Bostad Först kan öka medvetenheten om orsakerna till att grupper faller utanför, men också konsekvenserna – det vill säga hur bostadslöshet kan påverka människor i ett längre perspektiv. Kategoriseringar av hushållens orsaker till hemlöshet kan förvärpa situationen för alla inblandade, menar man. En större medvetenhet skulle kunna leda till ett annat synsätt hos socialtjänsten och hos fastighetsägare kring hur man bör tänka kring inkludering och exkludering av individer och familjer i olika typer av boendelösningar.

En annan fråga som man hoppas kunna väcka medvetenhet kring är synen på människor med ekonomiskt bistånd. Andelen hushåll som är beroende av bistånd har minskat kraftigt på senare år. Kvar finns dock ett tydligt stigma och en okunskap om varför individer kan hamna situationer där man uppbär ekonomiskt bistånd i olika perioder i sina liv. Statistiken visar exempelvis att de flesta som har ekonomiskt bistånd har detta under en kort tid. Organisationerna berättar under intervjuerna att det kan handla om plötsliga förändringar i livssituationer eller glapp mellan studier och andra typer av sysselsättning. De allra flesta kommer ur sitt beroende av ekonomiskt bistånd efter en kortare tid. Därför pekar man på vikten av att avdramatisera och avstigmatisera frågan om ekonomiskt bistånd, och påvisa att denna typ av offentligt stöd är en helt naturlig del av den svenska välfärdsmodellen.

Ibland pratar vi om den där droppen som ska urvattna stenen, liksom det tar lång tid att påverka [synen på ekonomiskt bistånd]. Med vissa fastighetsägare har vi haft förtroliga samtal, i rummet där vi har suttit har de frågat rakt ut: hur är en familj som får försörjningsstödet liksom? Är de kriminella?

Sänkta trösklar till bostadsmarknaden

Synen på ekonomiskt bistånd, men också andra typer av offentliga transfereringar, utgör enligt organisationerna en tydlig tröskel in till den hyrda bostadsmarknaden. Genom resultaten från Barns Bostad Först – som visar att hushåll som ”enbart” har ekonomiska bekymmer och är beroende av ekonomiskt bistånd oftast alldeles utmärkt kan hantera ett boende i första hand – hoppas man att fler fastighetsägare ska acceptera hushåll med ekonomiskt bistånd som ordinarie hyresgäster.

Det säger vi så ofta: sänk trösklarna till bostadsmarknaden! På olika sätt. Och i den här verksamheten har vi kunnat leda i bevis att det går utmärkt.

Alltså, vi vill ju att alla barnfamiljer ska kunna komma in på bostadsmarknaden och det finns flera saker vi måste bearbeta här. Vi måste bearbeta fastighetsägare att acceptera försörjningsstöd och bostadsbidrag och sånt – att inte vara rädd liksom för människor som har bidrag. För man kan ha bidrag av väldig massa anledningar.

Men för att kunna tydligare visa på dessa resultat tror representanterna för organisationerna att verksamheter som Barns Bostad Först behöver komma upp i större kvantitet. ”Vi behöver visa mer praktiska exempel och arbeta på olika nivåer för att det här ska liksom marineras in i systemet”, säger en representant från Skåne Stadsmission. En representant från Rädda Barnen menar att det handlar om att nå upp till en kritisk kunskapsmassa.

Av den erfarenheten jag har av fastighetsägare så tänker jag att de är öppna och flexibla egentligen, att de både kan och vill, och liksom är nyfikna. Sen så tror jag att (...) vi kanske inte är så duktiga på att förmedla den tydliga strukturella kopplingen, utan jag tror jag att man lättast kanske synliggör det genom kvantitet.

Ett annat sätt att påvisa hur sänkta trösklar till bostadsmarknaden kan gynna samhället menar organisationerna skulle kunna vara att påvisa samhällsekonomiska vinster. En av organisationernas representanter tror att man skulle kunna se Barns Bostad Först, och sänkta trösklar i allmänhet, som sociala investeringar som ger samhällsekonomiska besparingar. ”Hur mycket sparar samhället på att göra tidiga insatser för barn och speciellt kopplat till hemlöshetsfrågan?”, undrar intervjupersonen.

Behovsstyrd förmedling av bostäder

I avsaknad av en bostadspolitik och en branschpraktik som sänker trösklarna diskuterar organisationerna också hur en alternativ fördelningsmodell av hyresrätter skulle kunna se ut. Skåne Stadsmission har förhoppningen att Barns Bostad Först kan leda fram till en diskussion om – och på sikt möjligtvis en implementering av – någon form av behovsprövad fördelning av bostäder. I Stockholm har Stadsmissionen byggt ett eget hus i Farsta, där bostäderna fördelas efter behov snarare än kötid, och där boendekostnaden också baseras på de boendes förutsättningar. Med Farsta-huset som exempel, och stärkta av resultaten från Barns Bostad Först så hoppas man att frågan om behovsstyrd bostadsförmedling ska få ökad uppmärksamhet.

Vi skulle kunna ha en... ja, en annan kö då som är behovsstyrd som är för dem som inte kan klara sig på bostadsbidraget och ekonomiskt bistånd. Vi tittar mycket på det nationellt. Förutom huset i Farsta så finns det nästan något exempel på varje Stadsmission. Vi skulle ju liksom vilka leda i bevis, att vi behöver göra på olika sätt för att för att lösa problemen.

Vid denna rapportens slutförande (september 2024) lades lagrådsremissen *Åtgärder för en bättre bostadsförsörjning* fram av regeringen. Lagrådsremissen lyfter just frågan om behovsprövad bostadsförmedling – närmare bestämt föreslås att kommunala bostadsförmedlingar får reservera lägenheter för olika kategorier av sökande, och även använda förturssystem utan att behöva göra avkall på köavgiften som många kötidbaserade förmedlingar tar ut idag. De intervjuade representanterna för organisationerna är positiva till lagförslaget.

Avslutningsvis kan det konstateras att Rädda Barnen och Skåne Stadsmission ser både hinder och möjligheter för hur trösklarna till bostadsmarknaden skulle kunna sänkas. Man konstaterar att man ännu inte lyckats i sitt påverkansarbete att få fastighetsägare att se över sina inkomstkrav eller göra andra strukturella förändringar. Man ser därför hinder med skalbarheten, dels på grund av det är svårt, eller omöjligt, att bara välja ut strikt ekonomiskt eller strukturellt hemlösa individer utifrån de personer som organisationerna möter i sina verksamheter, dels för att det inte finns en samsyn kring risktagande när det exempelvis gäller hushåll med ekonomiskt bistånd.

Man hoppas att erfarenheterna från Barns Bostad Först kan få spridning och att diskussionen kommer att fortsätta. I slutändan hoppas man att det blir politiska beslut som får betydelse för frågan om trösklarna in på bostadsmarknaden. I väntan på nästa steg arbetar organisationerna vidare utifrån de goda erfarenheter de har från Barns Bostad Först.

Vi kommer fortsätta jobba med familjerna som vi har. Det har vi också sagt till alla fastighetsägare. Det här är inte ett projekt, för att bo inte är ett projekt. Det är ett liv liksom och det tar inte slut, så vi kommer fortsätta att ha kontakt med de familjerna som vi har. Men det är klart att vid nyrekrytering kanske vi inte kommer kunna jobba på samma sätt. Men vi kommer alltid ta hand om familjerna som vi har.

5. Sammanfattande slutsatser

I detta avslutande kapitel dras några sammanfattande slutsatser av intervjuerna med barnfamiljer, fastighetsföretag samt Skåne Stadsmission och Rädda Barnen. Slutsatserna kopplas också till den tidigare forskning som finns på området och de perspektiv som ligger till grund för studien.

1. Barns Bostad Först visar på mycket goda resultat för de deltagande familjerna

Sammantaget kan det konstateras att Barns Bostad Först utan tvekan har nått upp till målsättningarna vad gäller att minska hemlösheten bland strukturellt hemlösa barnfamiljer och att öka egenmakten hos deltagande föräldrar och barn. Resultaten pekar på hur livet drastiskt har underlättats efter att de har fått en bostad inom ramen för Barns Bostad Först. De intervjuade familjerna berättar hur livet tagit en vändning och flera exempel ges. Det handlar om barnens skolgång, inte minst att kunna ha skolan nära hemmet, föräldrarnas skolgång inom SFI, Komvux eller universitet och möjligheterna att kunna söka och erhålla arbete. Ett stort antal av de deltagande vuxna individerna i satsning har kommit i arbete. Endast ett fåtal uppbär ekonomiskt bistånd ett år efter de fick sin bostad.

Grundprincipen för Bostad Först framstår med all önskvärd tydlighet – när boendet är löst så löser sig mycket annat. Även om Barns Bostad Först bygger på andra premisser än Bostad Först, som verksamheten har inspirerats av, bekräftar denna studie mycket av den rika forskning som finns inom Bostad Först som pekar på att en hållbar boendesituation får effekter på de boendes livssituation och livskvalitet (Knutagård & Kristiansen, 2013, 2018; Kristiansen, 2013; Lindfors, 2011; Uhnöo, 2019). Denna studie bekräftar resultat kring övergripande förbättringar i välbefinnande och den allmänna livssituationen. Särskilt påverkas sociala relationer, stress och existentiell livskvalitet i bred bemärkelse. Resultatet, även om det fortsatt är i ett tidigt skede och de boende bara har varit föremål för insatsen i maximalt ett år, pekar på att verksamheten har lett till – förutom att personers hemlöshet eller osäkra bostadssituation har upphört – att deltagarnas liv har förbättrats och att man fått en betydande egenmakt. Känslan av att ha ett förstahandskontrakt får familjerna att känna sig som ”vanliga medborgare” och inte som ett samhällsproblem – någon som grannar eller andra ser ner på. Ett annat tydligt resultat av studien är en ökad framtidstro hos de involverade familjerna, föräldrarna ser ljus på framtiden – inte minst för sina barn.

Egenmakten har också stärkts genom ett aktivt involverande av deltagarna i verksamheten. Genom ett djupt engagemang från vägledare från Skåne Stadsmission och Rädda Barnen har deltagarna blivit involverade i valet av bostad, fått hjälp och stöd vid inflyttning och hantering av ärenden kopplat till bostaden och boendet. Men framför allt har vägledarna funnits med som ett stöd för de boende i att hantera all möjlig vardagsproblematik. För att knyta an till forskningslitteraturen så är detta möte mellan vägledare och familjerna centralt för att brygga utanförskap och innanförskap (Levitas, 2005; Stigendal, 2018).

Vikten av detta stöd, som förutom att ha hjälpt deltagarna också har fungerat som en säkerhet för de deltagande fastighetsägarna, kan inte nog understrykas. Genom att organisationerna har gjort urval och dessutom funnits vid deltagarnas sida genom hela processen har fastighetsägarna känt sig trygga med att

göra undantag från sina uthyrningskrav, som i vanliga fall hade omöjliggjort för de boende att få ett förstahandskontrakt.

2. Familjerna i Barns Bostad Först är som vilka familjer som helst

Den andra slutsatsen som kan dras av följeforskningen är att de deltagande familjerna i mångt och mycket är som vilka familjer som helst. De intervjuade familjerna framstår som ambitiösa och är under etablering i de samhällsliga strukturerna. Samtliga har kommit till Sverige från länder utanför Europa och är inne i en etableringsprocess vad gäller utbildning och arbetsmarknad. Många har gedigna utbildningar eller arbetslivserfarenheter med sig från sina hemländer. På så sätt framstår familjerna i mångt och mycket som vilka familjer som helst, med två viktiga undantag. För det första har de inte en ekonomi som tillåter inträde på den reguljära bostadsmarknaden och för det andra behärskar de inte det svenska språket.

Här är det viktigt att poängtera att familjerna har valts ut av Rädda Barnen och Skåne Stadsmission och inte nödvändigtvis är representativa för alla barnfamiljer som står utanför bostadsmarknaden. Modellen Barns Bostad Först bygger på att det är så kallat strukturellt hemlösa som kan komma i fråga för en bostad och denna princip har varit styrande vid urvalet av familjer. De familjer som har matchats med en lägenhet har varit familjer som Skåne Stadsmission och Rädda Barnen har bedömt kunna ”klara av” ett förstahandskontrakt. Flera av familjerna har haft kontakt med socialtjänsten, men har inte varit berättigade till ett socialt kontrakt då de inte har bedömts ha tillräckliga problem. På så sätt är de typexempel på vad som kallas för strukturellt hemlösa barnfamiljer. Utifrån gruppen som har intervjuats framstår de strukturella orsakerna som tydliga – här handlar det om välfungerande familjer som inte kan hävda sig på dagens bostadsmarknad på grund av att de inte har tillräcklig ekonomi, språkkunskaper eller tidigare bostadsreferenser i Sverige.

Vi vet emellertid från tidigare studier att anledningarna till hemlöshet eller utestängning från bostadsmarknaden kan vara många (Fitzpatrick, 2005) och att strukturella (det vill säga ekonomiska) anledningar ofta överlappas med social problematik i komplexa mönster (Grander, 2023; Sahlin, 2020; Samzelius, 2020; Sandberg & Listerborn, 2023). Följeforskningen av Barns Bostad Först stärker denna bild, då intervjuerna visar att personer som levt länge i hemlöshet eller osäkra boendeförhållanden oftast utvecklar en social problematik, inte minst kopplat till stress och psykisk ohälsa som har sin orsak i den prekära boendesituationen.

Studiens resultat bidrar därmed till att problematisera den gränsdragning som görs mellan strukturell och social hemlöshet. Kategoriseringen, som har blivit rådande inom såväl socialtjänsten som i fastighetsbranschen, riskerar att förstärka trösklar och därmed skapa utestängning på vaga grunder.

Studiens slutsats avseende hemlöshetsfrågan är därför att hemlöshetens orsaker måste ses som komplexa, men på ett övergripande plan bör hemlöshetens orsaker i Sverige diskuteras utifrån strukturella orsaker i den mening att vi har etablerat en samhällsstruktur och en bostadsförsörjningsmodell som i allmänhet stänger ute hushåll på grundval av ekonomiska resurser. Det är också en samhällsstruktur där skydds nätet för de som inte klarar de ekonomiska trösklarna inte existerar, eller räcker till. Och, slutligen, att denna

utestängning riskerar att få konsekvenser för individerna i stora delar av livet, inte minst vad gäller fysisk och mental hälsa.

3. Möjligheterna för skalbarheten är villkorade, inte minst på grund av den problematiska kategoriseringen av hemlöshet

Ett mål med följeforskningen av Barns Bostad Först har varit att undersöka hur verksamheten skulle kunna skalas upp. Här kan det konstateras att studiens resultat visar på en viss motstridighet. Fastighetsägarna är villiga att erbjuda fler bostäder. Det finns också i många fall bostäder redo att förmedla till Barns Bostad Först, dessutom med kort varsel. Ett problem för att detta ska kunna ske finns i vad som har beskrivits som matchningsparadoxen. Denna paradox innebär att de bostäder som finns tillgängliga hos fastighetsägarna antingen är för små för barnfamiljerna som är i behov och därmed kommer att leda till trångboddhet hos hushållen om de skulle flytta in – eller så är de för stora och har en hyra som överstiger det gränsvärde som socialtjänsten sätter upp för boendekostnaden som kan täckas inom ramen för det ekonomiska biståndet. Att hitta en lagom stor lägenhet till en rimlig hyra har visat sig vara en utmaning. Detta knyter också an till den lokala bostadsmarknadens prägel. Att hitta bostäder i Helsingborg har visat sig enklare än i Malmö. Rädda Barnen kommer att pröva modellen i Göteborg och har goda förhoppningar om att kunna hitta bostäder i samverkan med de lokala fastighetsägarna. Däremot är det få av de intervjuade som tror att en liknande verksamhet skulle fungera på Stockholms mycket ansträngda hyresmarknad.

Ett annat – och kanske allvarigare – problem beträffande uppskalning har att göra med kategoriseringen av hemlöshet. Modellen Barns Bostad Först bygger på att det är strikt strukturellt hemlösa som kan komma i fråga för ett förstahandskontrakt. Efter ett år i verksamheten har det visat sig att Skåne Stadsmission och Rädda Barnen möter denna strikt avgränsade grupp i relativt begränsad omfattning, särskilt eftersom hushåll som lever en längre tid i osäkra boendeförhållanden utvecklar en annan typ av problematik. Vid en uppskalning föreligger det en risk att de hushåll som kommer i fråga genom kontakten med organisationerna därmed inte kan kategoriseras som strikt strukturellt hemlösa. Följaktligen behövs rimligtvis mer stöd från organisationernas vägledare i att hjälpa den inflyttande familjen, inte bara med boendet utan också utifrån ett mer omfattande och omvårdande perspektiv. Ett sådant stöd är resurskrävande och sådana resurser finns idag inte i de deltagande organisationerna. I slutändan är uppskalningsmöjligheterna därmed helt beroende av finansieringen. Hushåll som har stått utanför bostadsmarknaden under en kortare eller längre tid kommer ha olika behov av stöd, ekonomiskt såväl som socialt, för att kunna få och behålla en bostad. Frågan är vem som ska bekosta detta stöd.

Det ska emellertid poängteras att målgruppen strukturellt hemlösa barnfamiljer naturligtvis är betydligt större än de familjer som Skåne Stadsmission och Rädda Barnen kommer i kontakt med. Exempelvis har studier (Tyréns, 2020) visat att 6 000 hushåll bara i Malmö inte klarar sin bostadsförsörjning på egen hand och inte heller är berättigade till sociala bostadsförsörjningsåtgärder. En uppskalning av Barns Bostad Först skulle på så vis kunna vara möjlig givet att hushåll som hamnar i strukturell hemlöshet kan fångas upp tidigt, förslagsvis av det offentliga.

4. Barns Bostad Först har inte förändrat några strukturer

En förhoppning hos deltagande organisationer – och en tydlig målsättning hos Skåne Stadsmission – har varit att Barns Bostad Först ska kunna påverka bostadsförsörjningens strukturer och sänka trösklarna på bostadsmarknaden. Ett år in i verksamheten kan denna studie inte peka på att några sådana strukturella förflyttningar har skett.

Uthyrningskraven varierar stort mellan de deltagande företagen vad gäller inkomstkrav och vilka typer av inkomst som godkänns vid uppräknning av inkomst. De flesta företagen godkänner inte ekonomiskt bistånd som inkomst och har därmed gjort undantag i sina uthyrningspolicier när familjerna i Barns Bostad Först har blivit beviljade ett förstahandskontrakt. Undantagen har möjliggjorts genom att Skåne Stadsmission och Rädda Barnen har varit en mellanhand – organisationens urval, matchning och stöd har setts som en garanti för att det ska fungera väl.

Samtliga fastighetsägare upplever att Barns Bostad Först har varit en succé för familjerna, de har inte upplevt några problem kopplat till boendet och kontakten med hyresgästerna har varit mycket begränsad – vilket ses som ett gott tecken. Att hushållen uppstår ekonomiskt bistånd har således inte orsakat några problem och studien visar att det inte finns något som tyder på att strukturellt hemlösa hushåll skulle vara mindre benägna att betala hyran eller sköta om sitt boende än hushåll som har inkomst från arbete eller studier. Detta bekräftar också tidigare forskning på området (se t. ex. Grander & Sjöland Kozlovic, 2023; Hulchanski, 1994).

I Barns Bostad Först har emellertid den intermediär som Skåne Stadsmission och Rädda Barnen utgör setts som en garanti för att kunna göra undantag från uthyrningskraven – mycket i likhet med hur socialtjänsten utgör en mellanhand vid kommunala andrahandskontrakt (trots att organisationerna i detta fall inte agerar förstahandshyresvärd eller är har en borgensfunktion om hyresinbetalningen skulle utebli). Fastighetsföretagen har inte ändrat sina uthyrningskrav som ett resultat av deltagande i verksamheten. Diskussion förs i något av företagen, men i stort är synen på ekonomiskt bistånd som inkomst densamma som när verksamheten startade, och några lättnader i de strukturer som uthyrningskraven utgör går inte att urskilja.

5. Barns Bostad Först visar på bristerna och möjligheterna i den svenska generella bostadspolitiska modellen

Den svenska bostadspolitiska modellen bygger på en generell politik, där alla hushåll i princip ska ha tillgång till en och samma hyresmarknad. Någon särskild behovs- eller inkomstprövad sektor finns inte, bortsett från de kommunala andrahandskontrakten. Viktigt är emellertid att påpeka att den svenska generella modellen bygger på att selektiva inslag i bostadspolitiken och välfärdspolitiken (Bengtsson & Grander, 2023a). Förutom just de kommunala andrahandskontrakten, som ska vända sig till hushåll med sammansatt social problematik, är bostadsbidraget och det ekonomiska biståndet centrala delar i välfärdsstatens skyddsnet som ska hjälpa hushåll med begränsad ekonomi att kunna efterfråga en bostad på den generella bostadsmarknaden.

Studien bekräftar den mångfald av forskning som blottlägger luckor och brister i den svenska bostadsförsörjningen (se t. ex. Bengtsson m.fl., 2022; Grander, 2020; Listerborn, 2018; Nilsson, 2021; Sahlin, 2020; Samzelius, 2020). Hushållen som intervjuats i denna studie utgör exempel på den ”blinda fläck” (Bengtsson & Grander, 2023a) som utkristalliserar sig, en grupp som inte har resurser nog att klara sig på en marknadsbaserad bostadsförsörjning, men inte heller har ”problem nog” att få hjälp av kommunen med ett kommunalt andrahandskontrakt. Detta problem har alltid funnits men har tydliggjorts under senare decennier när bostadsmarknaden har blivit mer svåråtkomlig genom högre priser på ägt boende och färre tillgängliga hyresrätter omgärdade av uthyrningskrav som stänger ute hushåll med inkomster. Resultatet från studien av Barns Bostad Först visar att det finns mycket begränsade möjligheter för denna grupp av strukturellt hemlösa att tillskansa sig ett ordnat boende.

Studien bidrar därmed till att problematisera den svenska bostadspolitiska modellen, i synnerhet dikotomin generell-selektiv i bostadspolitiken och bostadsförsörjningen. Forskningen visar att det är en kombination av insatser på olika nivåer som förmodligen är mest effektivt för att klara av en socialt hållbar bostadsförsörjning som inkluderar alla typer av hushåll. För att bostadsförsörjningen ska kunna bli mer inkluderande krävs att såväl de generella som selektiva inslagen upprätthålls och fyller sitt syfte.

Studien pekar på vikten av att se över de selektiva inslagen på bostadsmarknaden. Såväl stärkta skyddsnet och stöd till individerna som behovsprövad bostadsförmedling är ett exempel som har varit genomgående i diskussionen kring Barns Bostad Först. Möjligheten till en behovsprövad bostadskö, som nu har föreslagits av regeringen i lagrådsremissen *Åtgärder för en bättre bostadsförsörjning*, skulle kunna inspireras av arbetssättet i Barns Bostad Först. Här finns kunskap hos fastighetsägare och inte minst hos de deltagande organisationerna, som visar att civilsamhället kan spela en mycket viktig roll i en reformerad bostadsförsörjning.

6. Slutord

Denna rapport har utvärderat satsningen Barns Bostad Först utifrån tre perspektiv: barnfamiljernas, fastighetsägarnas och de deltagande organisationernas. Rapporten har visat på mycket goda resultat för barnfamiljerna och resultaten pekar på att modellen Barns Bostad Först skulle kunna användas i en större skala för att minska den strukturella hemlösheten i målgruppen hemlösa barnfamiljer.

Barns Bostad Först kan bli ett viktigt inspel i debatten om en förändrad social bostadspolitik. Satsningen visar tydligt att även hushåll som vanligtvis diskvalificeras på bostadsmarknaden – på grund av att de har för lite eller fel typ av inkomst – i många fall klarar av ett reguljärt boende. Barns Bostad Först har också visat att samhället har mycket att vinna på att släppa in dessa hushåll på bostadsmarknaden – helt enkelt för att alla, barn som vuxna, mår bättre av att ha ett hem.

Barns Bostad Först har visat hur en modell för att minska hemlöshet bland barnfamiljer kan implementeras, och hur den nuvarande sociala bostadspolitikerna skulle kunna förbättras genom samverkan mellan det offentliga, näringslivet och civilsamhället. Behovsprövade förturer – som i skrivande stund ligger som lagförslag från regeringen – i kombination med ett flexibelt och anpassat stöd från civilsamhället, det offentliga eller fastighetsföretagen själva – kan vara en väg framåt. Barns Bostad Först har visat att Rädde Barnen och Skåne Stadsmission har ett stort förtroende hos hushåll i prekära boendesituationer och att det hos dessa aktörer finns utarbetade modeller för stöd och vägledning. Oavsett vem som erbjuder stödet torde det offentliga kunna finansiera det.

Ett alternativ till behovsprövade förturer skulle vara att fastighetsägare sänker sina tillträdeskrav och därmed släpper in hushåll med begränsad ekonomi – utan särskilda förtursregler – och erbjuder stöd vid behov, antingen själva via sina bostadssociala funktioner eller i samarbete med det offentliga eller civilsamhället. Även här skulle stödet kunna finansieras genom offentliga medel. Ett sådant arbete skulle ligga i linje med fastighetsägares sociala ansvarstagande och de ökade krav från EU kring rapportering av hållbarhetsarbete, det så kallade CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive).

Sänkta trösklar hos fastighetsägarna skulle vidare kunna möjliggöras genom statliga eller kommunala hyresgarantier, för att på så sätt minska fastighetsägarnas upplevda risktagande i att låta hushåll med lägre ekonomi blir förstahandshyresgäster. Ett förslag om obligatoriska kommunala hyresgarantier fanns med i promemorian *Åtgärder för en bättre bostadsförsörjning* (LI 2024:00083) som regeringen sände ut på remiss våren 2024, men förslaget kom inte med i den nu föreliggande lagrådsremissen med samma namn.

Oavsett hur frågor om behovsprövade förturer, sänkta trösklar och hyresgarantier faller ut framöver så bör en reformerad social bostadspolitik bygga på ett utvecklat ramverk där bostaden inte bara *beskrivs* som social rättighet, utan där också rätten till bostad – specifikt för barn – tydliggörs genom att ansvarsfördelningen i bostadsförsörjnings- och hemlöshetsfrågan specificeras. Denna ansvarsfördelning mellan det offentliga, näringslivet och civilsamhället måste också relateras till barnkonventionen. En social bostadspolitik bör vidare undvika kategoriseringar. Barns Bostad Först har visat på hur kategoriseringar av hushåll som står

utanför den reguljära bostadsmarknaden slår fel, stigmatiserar vuxna och barn och kan få långtgående konsekvenser för individens hälsa och välmående. En reformerad social bostadspolitik bör därför bygga på ett inkluderande ramverk, där orsakerna till utestängning är sekundära i förhållande till det faktiska stöd som hushållen erbjuds för att garanteras rätten till bostad.

Referenser

- Bengtsson, B. (2017). Socialbostäder och stigberoende: Varför har vi inte 'social housing' i Sverige? I F. P. Björn Andersson Anette Skårner & F. P. Björn Andersson Anette Skårner (Red.), *Den motspänstiga akademikern: Festskrift till Ingrid Sablin. Égalité*; DiVA.
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:mau:diva-9009>
- Bengtsson, B., & Grander, M. (2023a). *Bostadsfrågan som politik och intressekamp*. Égalité.
- Bengtsson, B., & Grander, M. (2023b). Universal and Selective Housing Regimes as Broad and Narrow Policy Fields. A Conceptual Proposal and its Application to Sweden. *Tidsskrift för boligforskning*, 6(2), 90–105. <https://doi.org/10.18261/tfb.6.2.3>
- Bengtsson, B., Holmqvist, E., & Holdo, M. (Red.). (2022). *Allas rätt till bostad. Marknadens begränsningar och samhällets ansvar*. Daidalos.
- Björkhagen Turesson, A. (Red.). (2019). *Hemlösa barns vardagsliv. Utifrån ett barnrättsperspektiv*. Malmö universitet.
- Blomqvist, P., & Palme, J. (2020). Universalism in Welfare Policy: The Swedish Case beyond 1990. *Social Inclusion*, 8(1), 114–123. <https://doi.org/10.17645/si.v8i1.2511>
- Boverket. (2014). *Uppföljning av den sekundära bostadsmarknaden 2013*. Boverket.
- Fastighetsägarna. (2018). *Hem. Vägar till en bättre social bostadspolitik*.
- Fitzpatrick, S. (2005). Explaining Homelessness: A Critical Realist Perspective. *Housing, Theory and Society*, 22(1), 37–41. <https://doi.org/10.1080/14036090510034563>
- Granath Hansson, A. (2020). *En social bostadssektor i Sverige?* Fores.
- Granath Hansson, A., & Lundgren, B. (2019). Defining Social Housing: A Discussion on the Suitable Criteria. *Housing, Theory and Society*, 36(2), 149–166. <https://doi.org/10.1080/14036096.2018.1459826>
- Grander, M. (2020). *Allmännyttan och jämlikheten: Svensk bostadspolitik vid vägskalet?* SNS Förlag.
- Grander, M. (2023). The Inbetweeners of the Housing Markets – Young Adults Facing Housing Inequality in Malmö, Sweden. *Housing Studies*, 38(3), 502–522.
<https://doi.org/10.1080/02673037.2021.1893278>
- Grander, M., & Sjöland Kozlovic, M. (2023). *Tillträdeskrav i allmännyttan 2013–2022*. Malmö universitet.
<https://doi.org/10.24834/isbn.9789178773909>
- Grander, M., & Stephens, M. (2023). *The Routledge Handbook of Housing and Welfare* (1:a uppl.). Routledge.
<https://doi.org/10.1201/9781003212690>
- Hulchanski, J. D. (1994). *Discrimination in Ontario's Rental Housing Market: The Role of Minimum Income Criteria*. Ontario Human Rights Commission.
- Knutagård, M., & Kristiansen, A. (2013). Translation of Housing First in Sweden. *European Journal of Homelessness*.
- Knutagård, M., & Kristiansen, A. (2018). *Skala upp Bostad först, boendeinflytande och om att identifiera och stötta "the missing hero"* (Research reports in social work 2018:1). Lunds universitet.
- Kristiansen, A. (2013). *Utvärdering av Bostad förstprojektet i Helsingborg – Slutrapport*. Lund universitet.
- Larsson, O. S. (2020). *Vad vet vi om resultat av Bostad först för människor i långvarig bemyndighet i Sverige?* Sveriges Stadsmissioner.
- Levitas, R. (2005). *The Inclusive Society? Social Exclusion and New Labour*. Palgrave Macmillan.
- Liberalerna. (2024). *Förortsllyftet*. <https://www.liberalerna.se/forortsllyftet>
- Lindfors, D. (2011). *Rätten till samhället: En fallstudie om projektet Bostad först*. Stockholms universitet.
- Listerborn, C. (2018). *Bostadsjämlikhet. Röster från bostadsnöden*. Premiss förlag.

- Nilsson, M. (2021). *Från barnrikebus till sociala hyreskontrakt. Den selektiva bostadspolitikens ursprung och förändring 1933–1994*. Nordic Academic Press.
- Runquist, W. (2021). *Hur har andrahandslägenheter i Malmö kommun fördelats till hemlösa över tid? En studie av prioriteringar och exkluderingar*. Lunds universitet, Socialhögskolan.
- Rädda Barnen, & Sveriges Stadsmissioner, A.-F. (2022). *Barns Bostad Först – en modell*.
- Sahlin, I. (2020). Moving Targets: On Reducing Public Responsibilities Through Re-categorising Homeless People and Refugees. *European Journal of Homelessness*, 14(1), 27–54.
- Samzelius, T. (2017). *En plats att kalla hemma: Barnfamiljer i bostadskrisens skugga*. Rädda barnen.
- Samzelius, T. (2020). *A vicious circle of silent exclusion. Family homelessness and poverty in Sweden from a single-mother perspective*. Malmö University.
- Samzelius, T. (2022). Bostadens emancipatoriska betydelse – den svenska jämställdhetspolitikens blinda fläck? I B. Bengtsson, M. Holdo, & E. Holmqvist (Red.), *Allas rätt till bostad: Marknadens begränsningar och samhällets ansvar*. Daidalos.
- Sandberg, M., & Listerborn, C. (2023). Contradictions Within the Swedish Welfare System: Social Services' Homelessness Strategies Under Housing Inequality. *Social Inclusion*, 11(3). <https://doi.org/10.17645/si.v11i3.6787>
- Socialdemokraterna. (2018). *En ny social bostadspolitik*.
- Socialstyrelsen. (2023). *Kartläggning av hemlösheten 2023*.
- Stigendal, M. (2018). *Combatting the Causes of Inequality Affecting Young People across Europe*. Routledge.
- Sveriges Stadsmissioner. (2024). *Hemlöshetsrapporten 2024*.
- Tyréns. (2020). *Beräkning av bostadsförsörjningsbehov i Malmö*. Tyréns.
- Uhnoo, S. (2019). *Bostad först – utvärdering av verksamheter i Göteborg*. Égalité.